

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
MENŲ FAKULTETAS
DIZAINO KATEDRA

MAGISTRO DARBAS

AUTORINĖ PASAKOS KNYGA „TOKS LYG TYČIA“

Dailės (dizaino) mag. Jolita Dzindulytė
Vadovas doc. Virginijus Šimoliūnas
Recenzentė J. Jankauskienė

Šiauliai, 2013 m.

TURINYS

ĮVADAS.....	2
1. PROBLEMOS AKTUALUMAS.....	5-6
2. TEMOS AKTUALUMAS.....	6-7
3. MAGISTRO DARBO KONCEPCIJA.....	7-8
4. KNYGOS APIBRĖŽIMAS.....	8-9
5. KNYGŲ REKLAMA.....	10
5.1. Spalva.....	11
5.2. Vaizdas ir įvaizdis.....	11-12
6. PSICHOLOGINIS SKAITYMO POVEIKIS.....	13
6.1. Grožinės literatūros paskirtis.....	13-14
6.2. Ženklų sistema.....	15
6.3. Dekodavimo svarba.....	15-16
7. PASAKA – POPULIARIAUSIAS PIRMOKŲ ŽANRAS.....	16-18
8. PIRLS TYRIMŲ DUOMENYS.....	18-21
9. ILIUSTRACIJA.....	22-24
9.1. Lietuviškosios leidybos tendencijos.....	24
10. ANALOGŲ ANALIZĖ.....	25-35
11. SUKURTO OBJEKTO ANALIZĖ.....	36-37
11.1 Medžiagos.....	37
12. PRISTATOMOJO FILMUKO ANALIZĖ.....	37
13. SPALVA.....	38
13.1. Spalvų poveikis.....	38-40
14. IEŠKOJIMAI.....	41
IŠVADOS.....	41
SANTRAUKA.....	42
SUMMARY.....	43
LITERATŪROS/ŠALTINIŲ SĄRAŠAS.....	44
PRIEDAS.....	45-52

IVADAS

„Skaitymas veikia gydančiai. Jis yra pašventimas, stebuklingas raktas, atveriantis duris į mūsų sielos erdvių gelmes, į kurias kitaip nesugebėtume patekti...” (M. Prustas)

Knygos - tai žinių lobynas. Knygos nuo senų laikų buvo skaitomos. Nuo amžių žmonės jomis domėjosi. Kąkada knyga buvo vienintelis žinių šaltinis, vienintelė pramoga. Knygos plėtoja žmonių vaizduotę, padeda suprasti gyvenimą bei žmogų supantį pasaulį.

Žmonės mėgsta skaityti knygas ne tik dėl to, kad smagiai praleistų laisvalaikį, kad kažko išmokyti. Žmonės mėgsta skaityti, nes knygos turi paslaptingas nematomas dureles, nematomus vartus, už kurių yra nuostabus vaizduotės ir svajonių pasaulis. Tik reikia tas dureles atverti ir drąsiai žengti į tą nuostabų knygų pasaulį.

Niekas nesugeba atskleisti gyvenimo prasmės taip kaip knygos. Knygų yra įvairių: mokslinių, fantastinių, nuotykių. Jos visos mus lavina, padeda geriau suprasti šį pilkąjį pasaulį.

Literatūra – tai vienintelė iš penkių meno disciplinų, kuri dėstoma visiems mūsų šalies mokiniams per visą mokymosi laikotarpį. Tačiau didėjant kompiuterizacijai literatūra, o tiksliau knyga, išstumama iš sociokultūrinės erdvės, moksleiviai vis mažiau laiko skiria skaitymui. Pastaruoju metu vis dažniau nuskamba mintis, kad grožinės literatūros skaitymas nėra patrauklus, kad jį vis dažniau pakeičia televizija, sparčiau besiplėtojančios technologijos. Naujovės yra įdomesnės ir suaugusiems ir vaikams, tačiau be grožinės literatūros skaitymo išsilavinusių žmogumi negali tapti.

Skaitymo tyrimai (PIRLS, 2005, 20010, PISSA, 2006), Skaitymo mastas, kryptingumas ir poreikiai, 2005 ir kt.) rodo, kad mažėja skaitymo motyvacija tarp įvairaus amžiaus ir socialinių sluoksnių žmonių. Nacionaliniai VI ir X klasių mokinių pasiekimų tyrimai (2004) rodo, kad mokiniai, ypač berniukai, nėra labai motyvuoti skaitytojais. Nustatyta, kad mažiausiai skaito paaugliai, kurie renkasi tokius laisvalaikio praleidimo būdus, kaip žaidimai su kompiuteriu, televizoriaus žiūrėjimas ir pan. Dalis baigusiujų vidurinę mokyklą stokoja kalbos vartojimo ir skaitymo įgūdžių, tai trukdo jiems sėkmingai studijuoti, dalyvauti visuomenės gyvenime, siekti profesinių tikslų.

Remiantis aktualiausiomis šių dienų problemomis magistro darbui pasirinkau šių dienų įvykiams aktualią kultūrinę problemą, pagrįstą neskaitymo lygio mažėjimo tema. Autorinė knyga „Toks lyg tyčia“, tai didaktinio pobūdžio knyga, praturtinanti Lietuvos literatūros klodus.

Pagrindinis magistro darbo tikslas:

Atkreipiant žmonių dėmesį į vaiko kaip skaitytojo praradimą, sukurti pasakos knygą ir jos dizainą mokyklinio amžiaus vaikų grupei.

Darbo uždaviniai:

- Magistro darbo temos suformulavimas
- Pasirinktos temos įvardijimas ir pagrindimas
- Psichologinės ir pedagoginės literatūros apie skaitymo procesą apžvelgimas
- Analogų funkcinė bei estetinė analizė
- Temos funkcinio pateikimo ieškojimai
- Magistro darbo įgyvendinimas (pasirinktos koncepcijos atskleidimas knygoje).
- Darbo galutinis apibendrinimas

Darbo objektas

Skaitymo veiklos skatinimas mokyklinio amžiaus vaikų tarpe.

Teorinio darbo problemos formuluotė

Teorinio darbo problema formuluojama šiuo klausimu: ar mažėjanti skaitymo motyvacija tarp įvairaus amžiaus ir socialinių sluoksnių žmonių, turi įtakos ugdant asmenybe?(jei turi, tai kokios)?

Hipotezė

Tikėtina, kad knyga „Toks lyg tyčia“, tokiu gan sausringu vaikų literatūros metu, pagausins knygų mylėtojų gretas, savo turiniu atkreipdama dėmesį į jaunimo negvildenamas moralines vertybes.

Teorinio darbo metodai ir metodologija

Darbo metodiką sudaro tokie numatyti darbo metodai, kaip informacinių šaltinių analizė – domėjimasis pagrindiniais Lietuvos iliustratorių darbais bei jų analizavimas, taip pat ir susipažinimas su Lietuvos skaitymo lygiu, gautų duomenų lyginimas Europos mastu. Subjektyvi prototipų analizė, kilusių idėjų perteikimas eskizuose, objektų fotografavimas bei jų montavimas į viena visumą. Knygos formato bei stilistikos parinkimas, atsižvelgiant į pasirinktos temos idėją. Knygos maketavimas, medžiagų analizavimas bei tinkamas jų parinkimas.

Atlikti magistro darbo projektui naudojamas veidrodinis fotoaparatas Nikon D5100, nuotraukų bei atskirų objektų montavimui, bei iliustracijų piešimui naudojama Adobe Photoshop programa. Šrifto derinimui bei kūrimui naudojama Corel Draw programa. Siekiant tikslaus detalių išpjaustymo, atliekami lazerio darbai.

Teorinis ir praktinis darbo naujumas

Kuriant knygas ir jas pateikiant skaitytojui, dalyvauja didelė leidėjų komanda: dizaineriai, iliustratoriai, rašytojai, redaktoriai, spaudos specialistai. Reikia paminėti, kad ši knyga, yra unikali tuo, kad visa knygos sukūrimo komanda yra pati autorė. Autorė pati sukūrė pasaką, iliustracijas, jas paruošė spaudai, sukūrė knygos dizainą, parinko šiai knygai tinkanti popierių. Susipažinta su naujomis medžiagomis, bei jų pritaikomumo savybėmis. Taip pat bus sprendžiamas medžiagos pjovimo lazeriu galimybės. Analizuojant panašių temų prototipus bei renkant statistinius duomenis, bus įgyjama ne tik praktinių, bet ir teorinių žinių naudingų ne tik šiam magistro darbui, bet ir bendram išsilavinimui.

1. PROBLEMOS AKTUALUMAS

Skaitymo mokymas pradinėje mokykloje buvo svarbus visais švietimo laikotarpiais. Tačiau XXI amžiaus pokyčiai – auganti šalies ekonomika, tobulėjančios technologijos - verčia iš naujo kalbėti apie skaitymo mokymo problemas. Skaitymo mokymas ir šiandien aktuali problema, nes su knyga konkuruoja televizija, kompiuteriai (kompiuteriniai žaidimai, internetas), mobilieji telefonai.

Ugdant vaiko gimtąją kalbą viena iš problemų yra skaitymo mokymas. Geri skaitymo įgūdžiai lemia ir gimtosios kalbos, ir kitų mokomųjų dalykų mokymosi sėkmę bei visą vaiko ugdymosi procesą.

Šiuo metu vis daugiau dėmesio skiriama skaitymui ir vaiko skaitymo poreikių tenkinimui. Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosiose programose pasakyta, kad vienas iš svarbiausių uždavinių – ugdyti skaitytoją, kuriam skaitymas būtų džiaugsmą teikiantis poreikis. Neskaitantis žmogus skurdina savo dvasios pasaulį, neskatina savo intelekto vystymosi, riboja savo žinias. Neįpratintas skaityti nuo mažens, ir vėliau nepasigenda knygos. Dažno suaugusiojo žmogaus skaitymo poreikis yra patenkinamas perskaičius televizijos programą ar skelbimus. Kaip rašoma spaudoje, net 68,3% pradinukų tėčių ir 65,1% mamų dažniausiai skaito laikraščius; 23,3% tėčių ir 64,4% mamų skaito žurnalus; tik 18,3% tėčių ir 39,6% mamų skaito knygas; o 4,7% tėčių ir 1,8% mamų visai nieko neskaito.¹

Labai svarbu, ugdant mokinių skaitymo poreikius, įtraukti į šį procesą visą šeimą, nes nuo to, koks požiūris į skaitymą vyrauja šeimoje, priklauso ir vaiko požiūris į knygą. Jei šeimoje mėgsta skaityti suaugusieji, tai ir vaikai daugiau skaito, turi savo asmenines bibliotekėles. Tokie vaikai lengviau bendrauja su bendraamžiais ir suaugusiais, yra aukštesnio intelekto, lengviau ir mieliau atlieka kūrybinius darbus. Tačiau 6,8% pradinukų namuose neturi nė vienos vaikiškos knygos. Tokiems vaikams sudėtinga bendrauti su bendraamžiais, jie turi mažiau draugų, jų skurdus žodynas.

Šiandieninė mokykla skatina vaikus skaityti. Tai parodo tyrimo duomenys: net 36% tirtų pradinukų šeimose skaito daugiau už kitus šeimos narius. Vadinasi, suaugusieji šiose šeimose skaitymui skiria nepakankamai dėmesio.

Knygos, vaikų laikraščiai, žurnalai yra ne tik dideli suaugusiųjų talkininkai ugdant vaikus, bet dažnai ir puikus saviuklos veiksnys. Juk vaikai skaito ir vieni, niekieno neraginami ir

¹ Bukantienė J. Aktyvaus skaitytojo ugdymas šiandien // Žvirblių takas. 2000, Nr. 5

nekontroliuojami. O toks savarankiškas skaitymas gerina skaitymo įgūdžius, teikia estetinį pasitenkinimą, įvairių žinių, padeda suprasti, kas gyvenime gerai, kas blogai, taurina jausmus, ugdo charakterį, skatina veiklą, moko taisyklingai, gražiai, raiškiai kalbėti.

Vaikus knyga traukia įdomiu turiniu, gražia meniška forma. Vaikas kartais taip nuoširdžiai ir giliai pasineria į grožinėje literatūroje vaizduojamą pasaulį, jog net pamiršta, kad tai ne realybė, o tik jos vaizdavimas. Tačiau ne visus mokinius knygos vienodai domina. Kaip pastebėjome, vieni mokiniai dėl menkų skaitymo įgūdžių ar kitų priežasčių knygų nemėgsta, neraginami jų iš bibliotekos neima, o kartais ir paėmę tik iliustracijas peržiūri ir gražina. Esti ir labai didelių knygų mėgėjų, kurie skaito per daug, griebdamiesi net savo amžiui netinkamų knygų. O yra ir tokių, kurie tik pradžia ir pabaigą paskaito ir tariasi esą perskaitę visą knygą. Dažnai mokiniai nemėgsta skaityti todėl, kad silpnai regi, lėtai skaito, greitai pamiršta tai, ką perskaitę, negali susikaupti, skaitomos knygos negali suprasti, mano, kad skaitymas – tik tuščias laiko leidimas, nes yra įdomesnių užsiėmimų.²

Atsižvelgiant į politinius, socialinius, kultūrinius pokyčius, šiandieninėje visuomenėje neįsivaizduojamas pilnavertis žmogaus gyvenimas, dalyvavimas visuomeninėje veikloje, jeigu jaunuolis nėra pakankamai literatūriškai išprusęs. Tai lemia ir gebėjimas skaityti. Atrodantis tiesiog elementarus ir savaime suprantamas gebėjimas nėra įgimtas. Iš tiesų tai yra sudėtingas procesas, turintis savo raidą bei sunkumus. Todėl man buvo svarbu išsiaiškinti, koks neskaitymo lygis vyrauja mūsų visuomenėje ir kokia tai žala besivystančiai asmenybei. Tuo tikslu išanalizavau psichologinę ir pedagoginę literatūrą apie skaitymo procesą.

2. TEMOS AKTUALUMAS

Skaitymas yra vienas svarbiausių gebėjimų, ugdant asmenybę, atliepančią šiandieninio pasaulio keliamus reikalavimus bendriesiems gebėjimams: kritiškai mąstyti, efektyviai komunikuoti bei mokytis visą gyvenimą. Išlavinta sakytinė ir rašytinė kalba padeda žmogui kritiškai mąstyti, diskutuoti, lengviau integruotis į visuomenę. Šių gebėjimų ugdymą pabrėžia svarbiausi tarptautiniai (Bolonijos proceso, 1999, Lisabonos strategija, 2000) ir nacionaliniai švietimo politikos (LR švietimo įstatymas, 2003, Švietimo gairės, 2002, Bendrosios programos, 2003 ir kt.) dokumentai.

² Griciūtė A. 6- 12 metų vaikų kognityvinių procesų ir motyvacinių orientacijų ryšio ypatumai. K., 2001.

Skaitymo tyrimai (PIRLS, 2005, 20010, PISA, 2006), Skaitymo mastas, kryptingumas ir poreikiai, 2005 ir kt.) rodo, kad mažėja skaitymo motyvacija tarp įvairaus amžiaus ir socialinių sluoksnių žmonių. Nacionaliniai VI ir X klasių mokinių pasiekimų tyrimai (2004) rodo, kad mokiniai, ypač berniukai, nėra labai motyvuoti skaitytojais. Nustatyta, kad mažiausiai skaito paaugliai, kurie renkasi tokius laisvalaikio praleidimo būdus, kaip žaidimai su kompiuteriu, televizoriaus žiūrėjimas ir pan. Dalis baigusiujų vidurinę mokyklą stokoja kalbos vartojimo ir skaitymo įgūdžių, tai trukdo jiems sėkmingai studijuoti, dalyvauti visuomenės gyvenime, siekti profesinių tikslų.

Vaikai, kurių šeimoje skaitymo veiklai skiriamas dėmesys skaitymo veiklai, geriau mokosi, sklandžiau dėsto mintis, labiau išlavėjusi fantazija. Nustatyta (2006 metų nacionalinis mokinių pasiekimų tyrimas, 2008, p. 35), kad mokiniai, kuriems vaikystėje buvo skaitomos knygos ir sekamos pasakos, tėvai su jais dažnai aptardavo perskaitytas knygas, filmus, spektaklius – pasiekę geresnių mokymosi rezultatų. Pažymėtina, kad ankstyvoji skaitymo patirtis galbūt galėtų būti vienas iš didelių vaikinų ir merginų pasiekimų skirtumų įveikimo būdų.

3. MAGISTRO DARBO KONCEPCIJA

Mažėja jaunimo domėjimasis knygomis. Vaikų ir jaunimo skaitymo įpročių tyrimai rodo, kad jaunimas skaito žymiai mažiau nei prieš 50 ar 30 metų. Tokia tendencija įvardijama jau kaip pilietinio neraštingumo problema. Skaitymas, kaip susipažinimo su pasauliu ir žmogumi galimybė, šiandien užleidžia savo pozicijas kitiems informacijos gavimo būdams. Dalis žmonių, ypač turinčių silpnesnį knygų skaitymo poreikį, skaitymui skirtą laiką pakeitė televizoriaus žiūrėjimu ir kitomis mažiau pastangų reikalaujančiomis laisvalaikio formomis. Daugybė straipsnių, atliekamų tyrimų visa tai tik dar labiau įrodo ir pabrėžia. Į tai nereaguoti tiesiog neįmanoma, todėl pagrindinis magistro darbo tikslas ir yra atkreipti žmonių dėmesį į vaiko kaip skaitytojo praradimą. Kuo daugiau informacijos apie tai bus pateikiama, tuo didesnė bus galimybė, kad ji turės svarbios įtakos formuojant žmonių požiūrį į šią, tikrai svarbią šių dienų problemą.

Reikia skaityti, reikia domėtis, nes skaitymas vienas iš svarbiausių vaikų ugdymo aspektų. Visas šis požiūris turėtų būti diegiamas jau nuo pirmųjų vaiko raidos metų, todėl pasakų skaitymas turi būti neužmirštas, o nuolat skatinamas. Pasakos labai svarbios lavinant vaiko kūrybinę saviraišką, jos praturtina vaiko fantaziją, ugdo socialines ir moralines nuostatas, moko elgesio

normų, turtina kalbą, teikia estetinį pasigėrėjimą. Tyrimais įrodyta, kad vaikai, kurie išmoko skaityti prieš mokyklą, turi didesnę motyvaciją smalsumui bei tolimesniam mokymuisi, o tie, kuriems vaikystėje buvo skaitomos knygos ir sekamos pasakos, tėvai su jais dažnai aptardavo perskaitytas knygas yra pasiekę geresnių mokymosi rezultatų.

„Toks lyg tyčia“, knygos sukūrimas, tikslingas šių dienų įvykiams. Tai lyg noras praturtinti Lietuviškuosius vaikų literatūros klodus, įnešant į juos šiek tiek išminties, vilties ir pagarbos vienas kitam. Aišku, ši problema neišsprendės per metus ar per du, tačiau gerųjų pavydžių, mano nuomone, niekad nebus per daug, o ypač tokių, kurie atlikti sistemingai, tikslingai su savitu požiūriu ir darnią visumą.

4. KNYGOS APIBRĖŽIMAS

Prieš analizuojant knygos reklaminį poveikį mūsų visuomenėje, mums yra svarbu išsiaiškinti, kaip mokslinėje literatūroje yra suvokiama knyga, kaip ji yra apibrėžiama ir kokia jos vieta visuomenėje.

Kaip rašoma „Knygotyros“ vadovėlyje, „knyga — kolektyvinis pasaulio intelektualiosios ir praktinės veiklos kūrinys“³. Jos istorija aprėpia daugiau kaip du tūkstantmečius, kurie nuosekliai ugdė rašto sistemas, materialiąsias ir turinio raiškos formas. Nėra ir negali būti vienintelio knygos apibrėžimo, nes šis kūrinys yra sudėtingas ir vertinamas nevienareikšmiškai. Autoriui knyga yra intelektualinio darbo rezultatas ir intelektualinė nuosavybė, dailininkui — meno kūrinys, leidėjui — verslas, poligrafininkui — pramonės gaminys, ekonomistui — pelnas, knygyno darbuotojui — prekė ir t.t.. Ieškant būdo šiai daugiaprasmei sąvokai įvardinti, dažniausiai remiamasi tam tikru požiūriu ar tikslu kaip atspirties tašku. Dėl šios priežasties literatūroje randame didelę įvairovę knygos apibrėžimų, besiremiančių turinio, formos ir funkcijų prasmėmis.

Panagrinėsime keletą knygos apibrėžimų.

Vienas iš apibrėžimų teigia, kad knyga — tai dvasinės kultūros reiškinys, bet tuo pačiu metu ji yra ir materialios kultūros objektas. Tai daiktas, sukurtas poligrafijos priemonėmis, kad perduoti ir išsaugoti joje sudėtą informaciją. Taigi, iš šio apibrėžimo paaiškėja, jog knyga yra dvasinio ir materialinio paveldo dalis.

„Knygotyros“ vadovėlyje pateikiami dar ir tokie knygos apibūdinimai. „Knyga - 1)

³ KAUNAS, Domas. *Knygotyros vadovėlis*, Vilnius, 2006, p. 11

semantinės informacijos perteikimo grafiniais ženklais įvairaus pavidalo priemonė; 2) pagal UNESCO apibrėžimą, didesnis negu 48 puslapių knygos formos leidinys; 3) leidinio, spaudinio sinonimas; 4) susiūti tušti popieriaus lapai užrašams”⁴. Matome didelę apibrėžimų įvairovę, kuri mums sako, kad vieno vienintelio apibrėžimo nėra ir negali būti. Susidūrę su knyga, susiduriame ir su prasminių knygos laukų gausa.

Knygą galima įvardinti ir kaip sudėtingą materialių, mąstymo, psichinių, dvasinių ir socialinių sluoksnių darinį, ir kaip struktūrinę ženklų bei funkcinę turinio sistemą, kuriai būdingas knygos ryšių ir jos elementų, aspektų, reikšmių sudėtingumas (tiek knygos viduje, tiek tarp knygos ir visuomenės). Kiekvienas daiktas, kurį sukuria žmogus, ir, kuris atlieka tam tikrą funkciją ir turi naudą, yra vertinamas kaip vartojamoji vertybė. Knyga yra sudėtingo, daugelio specialybių žmonių (rašytojo, leidėjo, dizainerio, spaustuvininko, prekybininko) darbo produktas, todėl taip pat turi šią savybę. Kaip teigiama D. Zovienės, „knyga nėra vien materialus daiktas ar tam tikros informacijos nešėja. Knyga pati savaime yra kultūros informacija, atspindinti jos istorinės raidos etapą. Ji dalyvauja kuriant kitas vartojamąsias vertes: formuoja intelektą, dvasines individo savybes, perduoda mokslo žinias ir pan.”⁵ Knyga atlieka tam tikro instrumento vaidmenį prisidedant prie greitesnės žmonijos raidos ir vystymosi. Iš to galima daryti prielaidą, jog knyga turi specifines poveikio žmonėms galimybes — ne tik perduoda informaciją, bet ir skatina mąstymą, tam tikrą kryptingą psichikos ir fizinę veiklą.

Bėgant metams, knyga tapo ypatinga vartojamąja vertybe. Knyga yra ir istorinės raidos išraiška ir rezultatas. Knyga taip pat kaupia ir dalina informaciją. Informatyvumas kaip knygos savybė išreiškia ne tik pačios knygos egzistavimo fenomeną, bet ir moralinį bei etinį, psichologinį poveikį naudotojui ir pačiam knygos kūrėjui, gamintojui.⁶ Semantikos specialistai nustatė, kad kas šimtą metų informacijos poreikis pasaulyje didėja matematinės progresijos principu, o tuo pačiu didėja ir knygoje esančių žinių poreikis. Tai ir yra pagrindinis knygos kaip informacijos sandėlis ir nešėjos stimulus vystytis ir tobulėti.

⁴ KAUNAS, išnaša 7, p. 367.

⁵ ZOVIEŅĖ, Danutė. Reklamos psichologija. *Referatas*. Vilnius, 2005, p. 6.

⁶ JELNIKOVAS, P. Michailas. Knygos fenomenas (teorinis- gnoseologinis aspektas). *Knygotyra*, 2006, nr. 46, p.

5. KNYGŲ REKLAMA

Visuomenėje nuolatos netyla diskusijos: kas yra knyga — kultūros ar verslo objektas? Knygotyrininkai, bibliofilai, knygos mėgėjai dažnai pasisako už tai, kad knyga yra žmogaus dvasinės gerovės ugdytoja, o leidėjai, prekybininkai teigia, jog knyga — tai materialus daiktas, kurį žmonės „vartoja“ kaip ir bet kurį kitą kasdienį reikmenį, jam susidėvėjus, ar pabodus, pakeisdamas kitu. Reklama itin glaudžiai siejasi su prekėmis ir paslaugomis, jų vartojimu. Knygų reklama savyje apima pardavėjo ir pirkėjo santykį bei įtvirtina vartotojišką kultūrą. Tačiau akivaizdu, jog knyga, nors ir būdama preke, išsaugo savo kultūrinę, informacinę bei šviečiamąją funkciją. Kyla klausimas, kaip toks dvilypis reiškinys — knyga turėtų būti reklamuojamas, t.y. koks knygos reklamos būdas yra veiksmingiausias?

Pats seniausias ir paprasčiausias knygos reklamos būdas — tai pati knyga. Knyga turi save reklamuoti. Tai ji daro savo išore — pirmuoju ir ketvirtuoju viršeliais. Kaip teigia R. Misiūnas, „Komeracinėje leidyboje ypatingą reikšmę turi knygos viršelis. Viršelis — knygos vizitinė kortelė, kuri neretai lemia pirkėjo pasirinkimą.“ Knyga turi ne tik patraukti savo išvaizda, bet ir sudominti, sulaikyti žmogų, tam, kad jis norėtų atsiversti knygą, sužinoti, kas yra jos autorius, kokia yra kritikų nuomonė apie knygą, ją perskaityti. Ant viršelių pateikiama informacija labai didele dalimi prisideda prie knygos pardavimų sėkmės. Šiuo atžvilgiu į knygą yra žiūrima kaip į gražų daiktą. Viršelio paskirtis yra sudominti ir patraukti žmogų, tačiau to turi būti siekiama itin subtiliai — meninė išvaizda turi tiksliai atspindėti knygos turinį ir pobūdį, o viršelio tekstas — sąžiningai jį apibūdinti.

5.1. Spalva

Taip, kaip paveikslas, iliustracija suteikia reklamos tekstui gyvybingumo, patraukia vartotojo dėmesį, taip ir spalva padidina paveikslo vaizdavimo informacinę vertę. Spalva — vienas svarbesnių efektyvesnės reklamos kodų, kuriais reklama perteikia informaciją ir psichologiškai bei emociškai veikia vartotoją. Spalvotas vaizdas yra žymiai natūralesnis ir artimesnis tikrovei, todėl ir pranašesnis už nespalvotą. Kai kurios spalvos padidina ir sukonzentruoja žiūrovo dėmesį, jos nejučiomis akcentuoja svarbiausias reklamuojamo objekto vietas laikraštyje, žurnale, plakate.

Spalva yra vienas svarbiausių kodų, kuriais yra perteikiama informacija ir emociškai, psichologiškai veikiamas vartotojas⁷. Spalvų įtaką reklamos skaitytojui galima vertinti simboline, funkcinė, filosofine, jausmų poveikio ir kitomis prasmėmis. Tyrinėtojai gana vieningai laikosi požiūrio, kad spalva kaip kodas yra stipresnė negu ženklas. Tačiau, kad jos poveikis būtų maksimalus, siekiama, jog spalva papildomai sustiprintų ir ženklo vaidmenį. Reklamos tikslas yra paveikti ir įtikinti vartotoją, todėl reklamos kūrėjams yra itin reikšmingos psichologijos mokslo žinios. Psichologija tiria, kaip spalvos veikia žmogaus sąmonę ir kūną, kokia galima jų reakcija.

5.2. Vaizdas ir įvaizdis

Vaizdai ir įvaizdžiai yra ne mažiau svarbūs analizuojant reklamos poveikį ir jos perteikiamus efektus. Žiniasklaidoje pateikiami įvaizdžiai ypač veikia mūsų patyrimą ir dalykų supratimą. Iki 20 a. reklamose reklaminiai tekstai buvo svarbesni nei vaizdai. Šiandien situacija yra priešinga. Šiuolaikinėje reklamoje vaizdiniai užima tikrai ne paskutinę vietą, o ypatingai — įspūdingi ir jaudinantys vaizdai. Reklamos pateikia įvaizdžius ir padaro juos tokius tikroviškus, atrodytų, jog patys dalyvautume veiksmė. Reklamos skatina naujų vaizdų tikėjimąsi, žadamas naujų vaizdinių pliūpsnis, kurie yra dar labiau dramatiškesni ir vaizdingesni nei tikrovė.

Taigi, šiame skyriuje nustatėme, jog knygų reklamos spaudoje psichologinis poveikis yra nevienalytis reiškiny. Vartotojai gali būti veikiami subjektyviai per motyvus — realiai

⁷ FURST, Marija. *Psichologija*. Vilnius, 2000, p. 37.

suvoktus ar neįsisišmonintus poreikius. Reklama, veikdama per motyvus, gali paskatinti žmogų elgtis būtent taip, kaip yra užkoduota reklaminiame tekste, o vartotojas manys, jog tai yra jo paties troškimas. Vartotojas taip pat veikiamas per jo paties pojūčius — regėjimą, lytėjimą, uoslę. Be pojūčių, žmogus negalėtų elementariausiai suvokti aplinkos, ką jau kalbėti apie reklamą. Vartotojo psichinė ir fizinė struktūra — tai tos pradinės sąlygos, dėl kurių bet koks poveikis tampa įmanomas. Žmogaus pojūčiai įgalina jį suprasti reklaminį tekstą, paveikslą, formą bei spalvas. Įvairuojant šiuos elementus, galima skirtingai įtakoti žmones: nuo dėmesio nekrypimo iki manipuliacijų. Egzistuoja begalė kitų psichologinio poveikio elementų, kurių dėl ribotų laiko ir vietos išteklių negalime aptarti.

Prielaidos, kurias galima suformuluoti išanalizavus knygų reklamos aplinką — leidybinį knygų marketingą, pačią knygų reklamą spaudoje ir jos poveikį vartotojams:

- Knygų reklama spaudoje gali sąsąmoningai veikti vartotoją. Jo elgesys ir pažiūros gali būti įtakojamos tiek subjektyvių dalykų — motyvų, aplinkos suvokimo ir t.t., tiek objektyvių prielaidų — draugų, pažįstamų įtakos.
- Reikšmingiausias knygų reklamos spaudoje būdas — tai pati knyga, kurios uždavinys yra įvairiai patraukti vartotojo dėmesį.
- Reklama spaudoje, kaip ir kitos reklamos priemonės, turi savo privalumų ir trūkumų bei leidžia pasiekti gana plačią auditoriją. Tačiau ne mažiau efektyvus reklamos būdas yra internetas, nes jo pagalba reklama pasiekia tikslinę auditoriją.
- Knygų reklamos spaudoje poveikio tyrimas (apklausa) taip pat negalės duoti visiškai patikimų rezultatų, nes vartotojo elgesį, knygų reklamos atžvilgiu, veikia tiek sąsąmoningi, tiek neįsisišmoninti poreikiai, todėl vartotojo elgesys dažnai yra nenuspėjamas net ir pačiam vartotojui.
- Reklaminės žinutės elementai (tekstas, paveikslas, įvaizdis ir t.t.) skirti ne tik informuoti, bet ir kryptingai veikti vartotojus: sužadinti jo jausmus bei vaizduotę. Taigi galima daryti prielaidą, jog paveikiausia knygų reklama yra ta, kuri labiausiai išsiskiria iš kitų — originali reklama.

6. PSICHOLOGINIS SKAITYMO POVEIKIS

6.1. Grožinės literatūros paskirtis

Grožinės literatūros paskirtis - perteikti skaitytojui savitą kasdienybės supratimą, gyvenimišką patirtį nupiešti taip, kad skaitytojas patirtų estetinių išgyvenimų. Literatūra sukuria estetiniais principais pagrįstą pasaulio vaizdą ir žadina skaitytojo vaizduotę bei jausmus. Vaizduotė leidžia išgyventi grožiniame kūrinyje sukurtą situaciją, susitikimą su herojumi bei įsivaizduoti save toje situacijoje. Dažnai vaizduotė veikia motyvuotai, paaštrina pojūčius, ugdymo ir mokymosi situacijose sąmoningai ir tikslingai naudojama skatina kažką atrasti, geriau suprasti, įsigilinti.

Skaitymo džiaugsmas kyla iš kalbėjimo, susikalbėjimo, suvokimo ir susivokimo džiaugsmo. Ir malonumas, ir džiaugsmas siejasi su žmogaus galimybėmis simpatija ir empatija patirti tai, kas sukurta kito, kitos sąmonės galimybėmis, veikiančiomis skaitytoją. Geras kūrinys, gera knyga moko skaityti ir iš gyvenimo knygos. Vaiko santykis su knyga yra ypatingas, nes jis pirmiausia yra emocinis - kaip džiaugsmas, gėris, grožis, meilė, baimė. Jei tik išnyksta stebėjimasis tuo, kas vyksta aplink, nebelieka ir klausimo kas aš? Svarbu padėti vaikui giliai išgyventi pasakų pasaulį ir jo padedamam suartėti su aplinka. Jau dvejų metų vaikai, vartydami knygas ir apžiūrinėdami paveikslėlius, ieško analogijų su tuo, ką jie jau žino ar yra patyrę. Kuo vaikas didesnis, tuo labiau susitapatinama su skaitomu kūriniumi. Pradinių klasių mokiniai gana giliai analizuoja veikėjų poelgius ir lygina juos su savo draugais ar pačiais savimi. Šiame amžiuje ypač svarbūs moralės klausimai - paklusnumas, draugiškumas, užuojauta ir pan. - turi didžiulę reikšmę vaiko raidai ir charakterio formavimuisi.

Psichologai teigia, kad skaitydamas vaikas geba įsijausti į herojaus vaidmenį, analizuoja, apmąsto, kaip pats elgtųsi panašioje situacijoje, formuoja savo dorovines, moralines, estetines pažiūras į savo asmenybę ir jį supantį pasaulį. Knygų skaitymas turi didelę įtaką ir vaiko požiūriui į draugus, šeimą, formuoja jo vidinį pasaulį, motyvaciją veikti, mokytis susidoroti su iškilusiais sunkumais ir problemomis.

Skaitymas, knygų pomėgis - socialinio statuso atspindys. Skaitymas mažina socialinius prieštaravimus, įvairių socialinių grupių socialinę atskirtį - neįgaliųjų, benamių, senelių, emigrantų, - padeda atskiram žmogui ar grupei integruotis į bendruomenę, aktyvina jų visuomeniškumą, skatina pilietiškumą, stiprina žmonių tarpusavio santykius (Raguotienė G.). Įvairios nesėkmės menkina asmenybės socialines aspiracijas, žlugdo gebėjimą įsitvirtinti gyvenime. Toks žmogus

būna paniuręs, liūdnas, nekalbus, o kartais piktas, net savo išvaizda jis parodo savo nepasitikėjimą - būna susigūžęs, atsiskykęs, visada matosi baimės apraiškų.

Vaikams, turintiems bendravimo su vienmečiais sunkumų, reikalinga socialinė parama, galinti padidinti įvairių stresų įveikimo galimybę. Daugelis netradicinių gydymo metodų siejami su asmens kūrybingumo ir jo komunikacijos skatinimu. Anot G. Raguotienės knyga ir skaitymas gali sukurti tokią dvasinę būseną, kuri padės ligoniui kovoti su liga, vienatve, stresu, depresija, baime, įveikti psichologinę įtampą. Skaitymas stiprina žmogaus pasitikėjimą savo dvasios ir kūno jėgomis, žadina viltį, atitraukia nuo sunkių minčių, dvasinių traumų, palengvina adaptaciją, pakelia nuotaiką.

Trumpai panagrinėkime ženklų sistemos reikšmę skaitymui, kur skaitytojas turi sugebėti atpažinti ir suprasti ženklus. Taip pat pažvelkime į kodavimo arba supratimo procesą.

6.2. Ženklų sistema. Viso bendravimo tikslas yra reikšmių dalijimasis. Tačiau yra ženklų sistema ar simbolis, kuris tarp bendraujančiųjų turi perduoti reikšmės esmę. Skaityme ženklų sistema yra grafiniai simboliai. Jie yra rašytojo įrankis reikšmių pažadinimui skaitytojuje. James pažymėjo, kad kalba yra ženklų sistema, kitokia nei žyminiai dalykai, tačiau sugebanti juos išreikšti. Daugelis skaitymo proceso tyrinėtojų pažymi, kad skaitymas yra jutimo procesas. Skaitytojas turi atlikti skiriamąsias vaizdines reakcijas į grafinius simbolius. Skaitytojas koordinuoja akis, kai jas judina per atspausdintas eilutes iš kairės į dešinę, sustodamas, kad suvoktų žodžius ar žodžių dalis. Skaitymas taip pat yra žodžių atpažinimo procesas. Vienas iš pradedančiojo skaitytojo problemų yra atrasti lemiamus skirtumus tarp dviejų raidžių ar žodžių. Jis turi išmokti surasti rašomosios kalbos skiriamuosius požymius. Todėl pagrindiniai skaitymo elementai yra: skiriamieji požymiai, vaizdinė forma ar vaizdinė raidžių ir žodžių eilė.

Pastebima, kad pradedantis skaitytojas daug daugiau dėmesio skiria vaizdinei informacijai nei sklandžiai skaitantis skaitytojas, kadangi jis negali pilnai panaudoti nevizualinių sintaksės ir semantikos informacijos šaltinių. Jis turi nustatyti prasmę iš išorinės struktūros arba iš vizualinio raidžių puslapyje rinkinio. Deja, dažnai skaitytojas būna taip įsigilinęs į mechaninius skaitymo aspektus, į žodžių identifikaciją ir tarimą, kad nesupranta klausymosi poreikio. Kita vertus, geras skaitytojas apdoroja tik dalį gaunamos informacijos, pasirinktinai atkreipdamas dėmesį į svarbesnius žodžius. Geri skaitytojai didžiąją dalį savo apdorojimo galimybių koncentruoja į prasmių išgavimą, ir prasmėms panaudoja nagrinėjimo-pagal-sintezę skaitymo strategiją. Jie verčiau atrenka tekstą, kad patvirtintų jo lingvistines informacijos turinio galimybes, nei analizuoja fragmentą žodis-po-žodžio.

6.3. Dekodavimo svarba

Skaitymas yra daugiau nei paprastas grafinių simbolių atpažinimas. Jis netgi yra daugiau nei vien tik galimybė tarti žodžius, atspausdintus puslapyje, nei paprasčiausias sakomo kodo atitikimas parašytam žodžiui, ar perėjimas iš grafinio į sakinį kodą. Skaitymas yra perkodavimas, tačiau tai ne dekodavimas. Dekodavimas atsiranda tik tada, kai prasmė susiejama su parašytu simboliu ir tik tada, kai reikšmė, kuria norėjo pasidalyti rašytojas su skaitytoju, buvo gauta. JAV

mokslininkai skaitymą apibrėžė kaip terminą, vartojamą nusakyti sąveikai, kai autoriaus vaizdiniais dirgikliais užkoduota reikšmė tampa reikšme skaitytojo mintyse. Bendravimas skaitant vyksta per užkodavimo, perkodavimo ir atkodavimo procesus. Skaitymas visada yra dvigubas procesas: simbolių atpažinimas ir reikšmės su jais susiejimas. Skaitymas kaip atkodavimas susitelkia į informacijos ar ženklų semantiką. Semantikos ženklai yra prasminiai-reikšminiai ženklai, paremti patirtimi. Reikšmę skaitytojas gauna tuomet, kai jis apdoroja simbolius, susiedamas juos su patirtimi. Akivaizdu, kad grafinių simbolių skaitymas susideda iš dviejų procesų: mechaninių procesų, dalyvaujančių stimulų pristatyme smegenims, ir protinių procesų, dalyvaujančių stimulų ar grafinių simbolių interpretavime po to, kai jie pristatomi į smegenis. Kai šviesos spinduliai nuo spausdinto puslapio pakliūna į akies tinklainės ląsteles, signalai per optinį nervą siunčiami į smegenų vizualinius centrus. Skaitytojas grafiniams simboliams turi suteikti prasmę. Grafiniam simboliui jis turi priskirti reikšmę. Dažnai lemiamas skaitymo veiksnys yra ne tai, kas parašyta puslapyje, o veikiau tai, ką grafiniai simboliai reiškia skaitytojui. Tokiu būdu skaitymas bendrai gali būti apibrėžtas kaip rašytojo numatytos grafinių simbolių prasmės suteikimo procesas, susiejantis juos su kiekvieno skaitančiojo asmenine patirtimi.

Psichologai teigia, kad skaitymas taip pat yra: suvokimo procesas, aiškinamasis procesas, sąvokinis ir mąstymo procesas. Sąvokinis galvojimas reikalingas sąveikai su reikšme. Skaitytojas interpretuoja tai, ką skaito, asocijuoja su savo buvusia patirtimi ir po to perkelia į idėjas, ryšių ir kategorijų terminus. Skaitymas yra bandomųjų sprendimų ir interpretacijų formavimo bei spėjimų tikrinimo, taisymo ir patvirtinimo procesas. Kadangi puslapyje atspausdinti žodžiai patys savaime neturi prasmės, skaitymas visada turi eiti po duotos informacijos ar po to, kai kas nors pamatyta.

7. PASAKA – POPULIARIAUSIAS PIRMOKŲ SKAITYMO ŽANRAS

Žinia, pasakos nėra šiuolaikinio žmogaus išradimas, jos atkeliavo iš seniausių laikų tautosakos koridoriais. Visose pasaulio šalyse vaikams sekamos pasakos apie milžinus ir nykštukus, princus ir princeses, geras fejus ir piktas raganas. Kiekvienas žmogus turi vilčių ir svajonių. Vaikams pasakos padeda susikurti savą svajonę. Klausydamas pasakos vaikas susitapatina su herojais ir supranta: norint pasiekti sėkmę ir pergalę būtina įdėti daug pastangų. Pasakos labai svarbios lavinant vaiko kūrybinę saviraišką.

Dabar pasakos vis rečiau skaitomos, prioritetas teikiamas vaizdinėms priemonėms, kurios kaip gardus patiekalas yra patiekiamas ant lėkštutės su visais personažais, jų atvaizdais, charakteriais - čia lieka labai mažai vietos vaizduotei. Pasakos nėra tik pasakojimai prieš miegą. Pasaka veikia it psichoterapija – vaikas išgyvena natūralias baimes ir jas nugali, mokosi išreikšti savo norus, išspręsti iškylančias problemas.

Pasakų kūrėjai teigia, kad pasakos praturtina vaiko fantaziją, ugdo socialines ir moralines nuostatas, moko elgesio normų, turtina kalbą, teikia estetinį pasigėrėjimą.⁸ Graži, vaizdinga pasakų kalba patraukia vaikus, skatina juos aiškiai, raiškiai skaityti, pasakoti. Pasakos praplečia vaiko fantazijos ribas. Jos siūlo vaikui vaizdus, kuriais remdamasis jis tobulina kasdienes fantazijas ir suteikia savo gyvenimui kryptingumo. Pasakos įvairiausiais būdais teigia, kad kova su didelėmis kliūtimis gyvenime neišvengiama, kad ji – neatskiriama žmogaus būties dalis. Tačiau jeigu neišsigąsti, o nelauktoms negandoms drąsiai žvelgi į akis, visas kliūtis įveiki ir tampi nugalėtoju.

Priešingai nei daugelyje šiuolaikinių istorijų, pasakose blogis yra toks pat kasdieniškas, kaip ir gėris. Beveik visose pasakose gėris ir blogis įkūnijami apibrėžtomis figūromis. Pasakų veikėjai nėra geri ir blogi tuo pat metu. Vienas veikėjas yra arba geras arba blogas. B. Bettelheimas teigia, kad „veikėjų charakterių poliariškumas padeda vaikams suvokti jų skirtingumą. Pasakos poliarizacija palengvina visą vėlesniąją asmenybės raidą“ (12) Galbūt todėl, kad pasakos artimos vaikams, I ir II klasės „Šaltinėliuose“ taip pat gausu įvairių pasakų, kurios sudomina vaikus, skatina skaityti. Mokiniam patinka sukurti pasakos tęsinį, pabaigą, ar patiems kurti visą pasaką.

Šiandienos vaikas dažnai jaučiasi vienišas kaip ir kurį laiką – pasakos herojus. Vėliau herojui į pagalbą ateina paprasti daiktai – medis, žvėris, gamta. Vaikui šie objektai yra daug artimesni nei suaugusiajam. Veikėjų likimai įtikina vaiką, kad, jei jis, visų atstumtas ir paliktas vienas tamsoje, nenusiviltų, o žengtų žingsnį po žingsnio, tai pagaliau sulauktų pagalbos. Šiandien labiau nei kada nors anksčiau vaikui reikia vilties. Jis turi žinoti, kad visų apleistam žmogui įmanoma užmegzti prasmingą ryšį su aplinka.

Vaikams patinka sukurti pasakos tęsinį, pabaigą, ar patiems kurti visą pasaką. Šiandienos vaikas dažnai jaučiasi vienišas kaip ir kurį laiką - pasakos herojus. Vėliau herojui į pagalbą ateina paprasti daiktai - medis, žvėris, gamta. Vaikui šie objektai yra daug artimesni nei suaugusiajam. Veikėjų likimai įtikina vaiką, kad, jei jis, visų atstumtas ir paliktas vienas tamsoje, nenusiviltų, o žengtų žingsnį po žingsnio, tai pagaliau sulauktų pagalbos. Šiandien labiau nei kada nors anksčiau

⁸ Bettelheimas B. Vaikams reikia pasakų.//Mokykla. 2000, Nr. 4.

vaikui reikia vilties. Jis turi žinoti, kad visų apleistam žmogui įmanoma užmegzti prasmingą ryšį su aplinka.

Šeima yra socialinio gyvenimo centras, ji individą sieja su kitomis socialinėmis grupėmis, ji vaikui perduoda pagrindines normas, vertybes. Manau, kad meilė knygai, polinkis skaityti - viena iš minėtų vertybių. Namuose vaikas gauna pirmus stiprius įspūdžius iš skaitomų knygų. Namuose dedamas pagrindas ir vaikų savarankiškam skaitymui. Tyrimais įrodyta, kad vaikai, kurie išmoko skaityti prieš mokyklą, turi didesnę motyvaciją smalsumui bei tolimesniam mokymuisi, o tie, kuriems vaikystėje buvo skaitomos knygos ir sekamos pasakos, tėvai su jais dažnai aptardavo perskaitytas knygas yra pasiekę geresnių mokymosi rezultatų.

8. PIRLS tyrimų duomenys

Gebėjimas skaityti yra vienas iš svarbiausių gebėjimų, įgyjamų jau pirmaisiais mokymosi metais. Jis yra esminis tolesniam mokymuisi ir asmeniniam augimui. Todėl švietimo politikai ir plačioji švietimo bendruomenė vis daugiau dėmesio skiria gebėjimams ir pasiekimams šioje srityje tirti ir nagrinėti. Tarptautinės švietimo pasiekimų vertinimo organizacijos IEA (angl. International Association for the Evaluation of Educational Achievement) organizuojamu tarptautiniu skaitymo gebėjimų tyrimu PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) aiškinamasi baigiančiųjų pradinę mokyklą skaitymo pasiekimai. Šis amžiaus tarpsnis pasirinktas dėl jo svarbos mokantis skaityti. Manoma, kad tokio amžiaus mokiniai jau yra išmokę skaityti ir pradeda naudoti savo skaitymo gebėjimus mokymuisi. Todėl tyrimo tikslas – išsiaiškinti šio amžiaus mokinių skaitymo pasiekimus ir jų patirtį mokantis skaityti namuose bei mokykloje įvairiose šalyse, suteikiant svarbią informaciją apie tai, kaip šie pasiekimai galėtų būti gerinami.

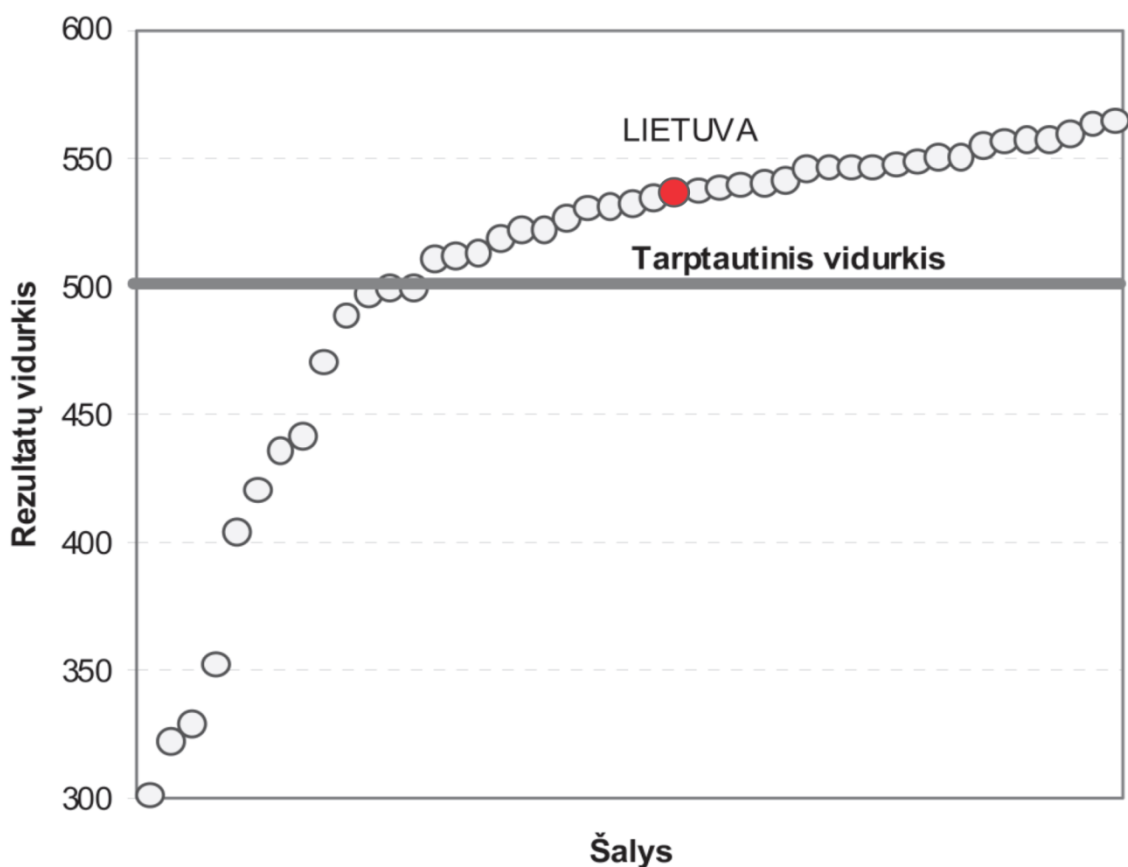
Lietuvos ketvirtokai PIRLS tyrime 2010 metais dalyvavo jau antrą kartą. Vykstantis kas penkerius metus tarptautinis tyrimas suteikia galimybę ne tik pažvelgti į savo šalies mokinių pasiekimus tarptautiniame kontekste, bet ir stebėti jų pasiekimų kaitą įvairiais aspektais. 2010 metais tyrime dalyvavo jau 40 didžiulę geografinę, kultūrinę ir skaitymo tradicijų įvairovę atspindinčių šalių. Lietuvoje PIRLS tyrime 2010 metais dalyvavo apie 5000 mokinių, jų tėvai, mokytojai, mokyklų direktoriai iš maždaug 150 lietuviškų mokyklų iš visos Lietuvos. Jei 2005 metų tyrimo rezultatai Lietuvos švietimo bendruomenę nustebino ir pradžiugino gerais ketvirtų klasių mokinių skaitymo pasiekimais, tai paskelbus 2010 metų tyrimo rezultatus šalyje nuvilnijo

nusivylimo banga. Spauda, radijas ir televizija garsiai skelbė apie nuosmukį, o švietimo politikai kėlė klausimą, kodėl taip atsitiko, nors realus rezultatų pokytis buvo minimalus.

Kai tik paskelbiami pirmieji tyrimo rezultatai, visų akys nukrypsta į šalių vidurkius – kokie jie yra, kokia eile išsidėsto šalys. 1 lentelėje matome visas šalis, išrikiuotas vidutinių skaitymo rezultatų skalėje mažėjimo tvarka. Lietuva, surinkusi 537 skalės taškus, šioje lentelėje yra 21 pozicijoje iš 45. Nors gali pasirodyti, kad tai reiškia gana vidutinišką rezultatą, tačiau 1 pav. pateiktas grafikas, kuriame atidėti visų dalyvavusių šalių vidutiniai rezultatai, pateikia tikslesnį vaizdą. Iš jo matome, kad maždaug du trečdaliai tyrime dalyvavusių šalių iš tiesų pasirodė gana panašiai, jų rezultatai yra virš skalės vidurkio ir tarpusavyje skiriasi nedaug. Be to, vidutinis Lietuvos mokinių rezultatas yra beveik per vidurį tarp šių gerai pasirodžiusių šalių. Tuo tarpu maždaug trečdalis šalių rezultatai krenta gana smarkiai, lyginant su kitomis šalimis, tų šalių vidutinių rezultatų skirtumai yra kur kas ryškesni.

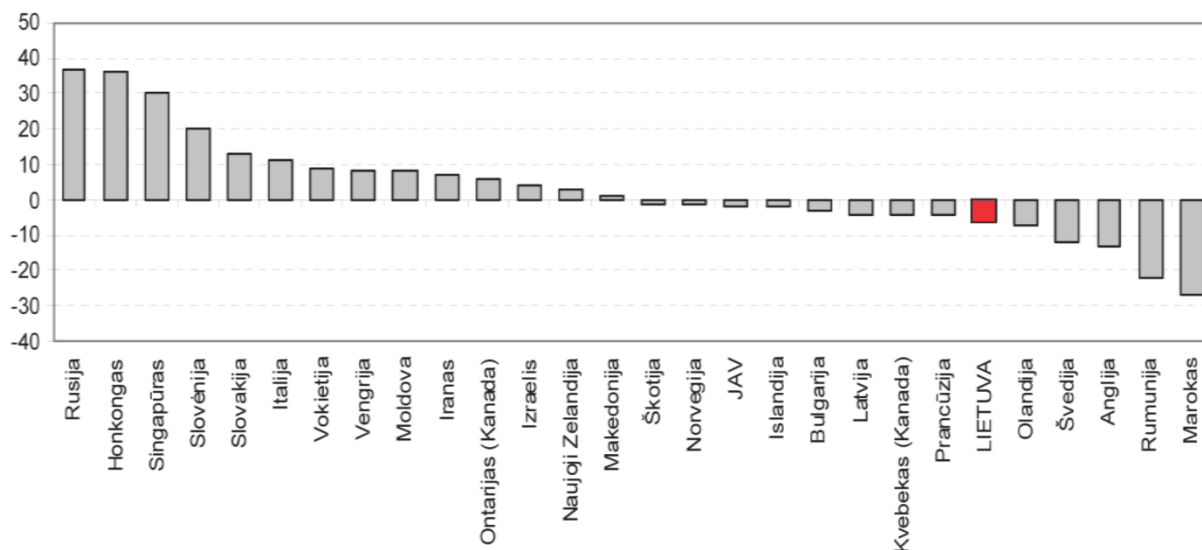
ŠALIS IR REZULTATŲ VIDURKIS			
Rusija	565	Naujoji Zelandija	532
Honkongas	564	Slovakija	531
Alberta	560	Škotija	527
Singapūras	558	Prancūzija	522
Britų Kolumbija	558	Slovėnija	522
Liuksemburgas	557	Lenkija	519
Ontarijas	555	Ispanija	513
Italija	551	Izraelis	512
Vengrija	551	Islandija	511
Švedija	549	PIRLS	500
Vokietija	548	Moldova	500
Olandija	547	Belgija	500
Belgija	547	Norvegija	498
Bulgarija	547	Rumunija	489
Danija	546	Gruzija	471
Naujoji Škotija	542	Makedonija	442
Latvija	541	Trinidadas ir Tobagas	436
JAV	540	Iranas	421
Anglija	539	Indonezija	405
Austrija	538	Kataras	353
Lietuva	537	Kuveitas	330
Taivanas	535	Marokas	323
Kvebekas	533	PAR	302

1 lentelė. PIRLS 2006 m. tyrime dalyvavusių šalių bendrieji rezultatai

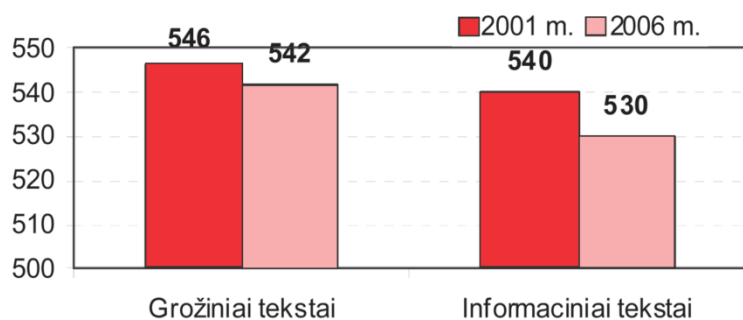
1 pav. Lietuvos mokinių skaitymo rezultatų vieta kitų tyrime dalyvavusių šalių kontekste.

Šalims, dalyvavusioms tyrime ne pirmą kartą, įdomi ne tik jų pozicija dabartiniame tyrime, bet ir rezultatų kaitos tendencijos: ar rezultatai per penkerius metus pagerėjo, ar pablogėjo; kaip smarkiai jie kito ir kokiose srityse. 2 pav. išvardytos tik tos šalys, kurios dalyvavo PIRLS tyrime ir 2005, ir 2010 metais, jos surašytos nuo didžiausio teigiamo rezultatų pokyčio iki didžiausio neigiamo pokyčio.

2 pav. Bendrųjų skaitymo rezultatų kaita 2005–2010 metais.

Nors gali atrodyti, kad skaitymo gebėjimai nepriklauso nuo skaitomo teksto rūšies, tačiau PIRLS tyrimo duomenys rodo, kad grožinių ir informacinių tekstų suvokimo rezultatai nėra vienodi, be to, įvairiose šalyse stebimos skirtingos tendencijos. 2005 metais Lietuvos ketvirtų klasių mokiniai geriau skaitė grožinius tekstus, skirtumas tarp rezultatų buvo 6 skalės taškai. 2010 metais tas skirtumas tik išaugo.

4 pav. Grožinių ir informacinių tekstų skaitymo rezultatai ir jų kaita Lietuvoje.

Labiau skyrėsi grožinių ir informacinių tekstų skaitymo rezultatai (grožinių tekstų naudai) 2010 metais tik Kuveite ir Vengrijoje. Iš tiesų, jei pažvelgsime į 4 pav., pastebėsime, kad Lietuvos rezultatai prastėjo daugiausia informacinių tekstų skaitymo srityje, nes grožinių tekstų skaitymo srityje pokytis yra statistiškai nereikšmingas – vos 4 skalės taškai, tuo tarpu informacinių tekstų skaitymo srityje – smuktelta net 10 skalės taškų.

9. ILIISTRACIJA

Iliustracija – tai rūbas, su kuriuo iliustruotojas išleidžia pasaką pasižmonėti.

Paveikslų knygos - tai pirmoji vaiko lektūra. Pažintis su knyga prasideda būtent nuo iliustracijos kaip vaiką supančio pasaulio vaizdų grafinės kopijos ar interpretacijos.

XX amžiuje iš esmės pasikeitė ir iliustratoriaus vaidmuo. Amžiaus pradžioje, susižavėję išpopuliarėjusiu grafikos žanru, knygų iliustratorių gretas papildė įvairių sričių dailininkai. Grafikos priemonėmis menininkai siekė įgyvendinti novatoriškus kūrybinius sumanymus, neatsižvelgdami į vaizdo ir teksto derinimo tradicijas. Nors eksperimentai pasitarnavo knygos meno plėtotei, bet negrįžtamai pakeitė iliustratoriaus ir iliustruojamo kūrinio santykį.

Iliustracija (lot. *Illustratio* - vaizdus aiškinimas; vaizdavimas) knygų grafikos kūrinys puošiantis, aiškinantis, papildantis, interpretuojantis tekstą. Iliustracija būna spalvota ir nespalsvota, spausdinama kartu su tekstu arba įklijuose, kuriama įvairia grafikos (rečiau tapybos) technika. Atsirado VI – VII a. Kinijoje. Europoje paplito senosiose rankraštiniuose knygose. Lietuvoje seniausieji leidiniai su iliustracijomis išlikę iš XIV a. (Lurušavo evangelijos miniatiūros).

Vos susiformavus rankraščiams, stengtasi juos papuošti įvairiais dekoratyviniais elementais: inicialais, ornamentais, vinjetėmis, mažesniais paveikslėliais ir kitokiais teksto papuošimais. Knygas puošdavo dažniausiai ne patys kaligrafai, perrašinėję tekstus, o miniatoriai (*minium - cinoberis*; kuris raudonais dažais tik pažymėdavo atskiras raides, iš čia kilęs žodis miniatiūra). Miniatiūra tai rankraštiniuose knygose meninio apipavidalinimo elementas: tapyta kompozicija, kurioje yra figūrinių motyvų. Miniatiūra ir buvo meninės iliustracijos pradžia. Knygas puošti iliustracijomis pradėjo dar ankstyvaisiais viduramžiais. Dekoratyviniai knygos elementai, ypač iliustracijos, buvo labai primityvūs. Kylant viduramžių kultūrai, tobulėjo ir knygos apipavidalinimo menas, įvairėjo knygos puošimo priemonės. Viduramžiais plunksna ar štichelis buvo pagrindiniai knygos apipavidalinimo ir rašymo instrumentai, tad ir braižo bei stiliaus sąlytis buvo betarpiškas, organiškas, vientisas. Spaudos vystymasis išskyrė šrifto ir iliustracijos technologinius kelius. Jei iki tol knyga buvo dekoruojama piešiant, tai spausdintinė daugiatairazinė knyga pareikalavo naujos grafikos technikos, galinčios daugelį leidžiamų knygų dekoruoti tiksliai pasikartojančiu piešiniu. Nuo medžio raižinio buvo pereita prie vario graviūros ir nuo iškiliosios spaudos prie giliaspauės. Kodėl tai labai svarbu? Iliustracijos ir šriftas tampa du atskiri savo stilistika knygos grafikoje elementai. Šrifto ir iliustracijos kompozicijos, stiliaus vienovė priklausė

nuo leidėjo meninio išprusimo. Vario graviūra suteikė galimybę masiškai gaminti didžiųjų dailininkų kūrinių reprodukcijas. Jei iliustracija savo funkcionalumu smarkiai pažengė į priekį, tai šriftas tapo labai nuasmenintas knygos grafikos elementas. Atrandant naujas grafikos technikas kito ne tik iliustracijos stilistika, bet ir jos funkcinės paskirties galimybės, jų daugėjo.

Iliustracijos būna *įvairios*, kadangi tai vaizdinė informacija papildanti, paaiškinanti, dekoruojanti tekstą ji atlieka daugelį funkcijų pagal savo paskirtį, priklausomai nuo to kokioje knygoje ji randasi. Ji gali būti:

1. dekoratyvinė;
2. meninė-vaizdinė;
3. mokslinė-informatyvi;
4. abstrakti kaip ženklas;
5. alegorinė kaip simbolis.

Vienu atveju ji užima pasyvią vietą, likdama teksto šešėlyje, kitąkart – aktyviai veikia mus savo forma ir turiniu. Tradicines klasikines meninės iliustracijos formas papildė techninės – mokslinės iliustracijos, kurių nemaža negali atlikti savo vaidmens be teksto, tačiau yra dažnai tokių iliustracijų, kurių turinio tekstas nepajėgus perteikti arba jį išreiškia nepakankamai aiškiai.

Meninė iliustracija grožinėje literatūroje dažniausiai papildo ar pratęsia rašytojo ar autoriaus mintį. Tai ne tiesioginis žodžių atvaizdavimas, kaip tai buvo vaizdaraštyje, svarbus yra minties, neišsakytos iki galo subjektyvus interpretavimas. Objektas iliustracijoje tampa interpretuojamu. Jo reikšmė ne tiesioginė, bet interpretacinė, objektas atlieka metaforos funkciją. Šiuo atveju objektas suvokiamas ne tiesiogiai, bet kaip simbolis. Iliustracijoje, skirtingai nuo paprasto piešinio, visos detalės turi prasmę. Objektai vaizduojami plastiškai, linija dekoratyvi, charakteringa, ji tampa objekto išraiškos dalimi. Spalvinis sprendimas santūrus (nėra drastiškų potėpių), spalva arba niuansuojama, arba dengiama lokaliai. Piešinyje vyrauja objekto siluetas. Pačio objekto struktūra aiški ir konkreti. Dažniausiai objektas stilizuojamas. *Stilizavimas* dailės kūrinyje, tai vaizduojamų *tikrovės* objektų apibendrinimas, formų ir spalvų supaprastinimas, siekiant dekoratyvumo įspūdžio.

Dailininkui labai svarbu ta iliustracijų charakteristika, kuri perteikia tikrovės ir jos atspindžio santykį. Šiuo požiūriu iliustracijas galima suskirstyti į kelias grupes. Vieną grupę iliustracijų būtų galima apibūdinti kaip *aprašomąsias*, tai realiai daiktiški vaizdai, kuriems

būdingas didelis išorinis panašumas į tikrovės vaizdą, neišreiškiant dailininko pažiūros į vaizduojamąjį objektą, be kryptingos jo analizės .

Kita grupė – tai *apibendrinti daiktiški vaizdai*, kurie turėdami nemažai išorinio panašumo, vis dėl to pasižymi kryptinga vaizduojamojo objekto *traktuote*. Aiški atskirų vaizdo struktūros dalių atranka su tikslu išryškinti ne tik išorines bet ir “ paslėptas ” objekto savybes, o taip pat ryšius ir santykius tarp objektų.

Trečia grupė - *meninės iliustracijos*, kur pagrindinis dėmesys skiriamas vidinėms, giluminėms iliustracijos sąsajoms su teksto turiniu, stengiamasi išjudinti praturtinti skaitytojo vaizduotę, interpretuojant objekto turinį, sprendžiant jį sąlygiškai, metaforiškai ir panašiai.

Ketvirta iliustracijų grupė – *loginės*, suvokiamos, daugiau naudojamos tikslųjų mokslų literatūroje, kur iliustracija tai ženklas, simbolis, schema, atskleidžianti loginius prasminius ryšius, struktūrą, vaizduojamojo objekto esmę.

Geros, aukšto meninio lygio iliustracijos turi savyje daugiaplanės charakteristikos bruožų, tuo pasiekdamos didelę įtaigą žmogui.

9.1. Lietuviškosios leidybos tendencijos

Lietuvoje leidybos tendencijos panašios į pasaulines – didžiausią iliustruotų knygų rinkos dalį sudaro vaikams skirti spaudiniai. Įvairūs argumentai dėl iliustracijų meninio lygio kertasi būtent šioje srityje, nes čia ypač svarbus estetinės nuovokos, kūrybingumo bei vaizduotės ugdymas. Mažųjų poreikis per knygą pažinti pasaulį kartais tenkinamas labai primityviai. Įvairiuose vaikams skirtuose žurnaluose popkultūra skleidžiasi toli gražu ne kokybiškiausiomis formomis. „Vyturio“ leidyklai, kuri leido daugiausia vaikams skirtų iliustruotų knygų, „nusilpus“, privačios leidyklos perėmė šią funkciją. Kunkuliuojantis pasikeitimų procesas jau įgyja stabilesnius kontūrus – vaikų ir jaunimo literatūroje nusistovi nauji iliustracijų tipai ir stilistika. Knygų vaikams iliustratoriai tapo nuosaikesni teksto atžvilgiu – vėl populiarus siužetiškumas, pasakojamasis pradai, realistinis vaizdas. Teigiamais iliustracijos kaitos poslinkiais galima vadinti ir tai, jog vis labiau atsižvelgiama į vaiko psichologiją, amžių, ne tik į vaikystę apskritai

10. ANALOGŲ ANALIZĖ

Vos pasirinkus magistro darbo temą, pats pirmasis žingsnis link jos įgyvendinimo - analogų analizė. Įvairiuose informacijos šaltiniuose teko rasti nemažai su mano magistro tema susijusių pavyzdžių, bet labiausiai domino lietuvių iliustratorių darbai, norėjosi sužinoti susipažinti, išnagrinėti ir pasidaryti savas išvadas, lemiančias tolimesnį mano darbo vyksmą.

Ryškiausių personažų kūrėju, mano nuomonė, išsiskyrė Rimantas Rolia. Vidurinėsios kartos Lietuvos dailininkas iliustruotojas stipriai išsiskiria savo iliustracijomis ir kūrybos stiliumi. Ryškūs jo sukurti personažai ir netikėčiausios jų kompozicijos subūrė didžiulį jo kūrybos gerbėjų ratą, kuriame yra ne tik vaikai, bet ir jų tėveliai. Nors pats dailininkas teigia, kad kuria tokiu stiliumi, kokio iš jo pareikalauja pats tekstas, tačiau jo ryškiaspalvių ekstravagantiškų gyvūnėlių neįmanoma pamiršti. Anot jo „iš knygos apie gėles ir katinus išeinu linksmas, spalvotom nuo akvarelės rankom, iš knygos apie velnius – suodinas ir piktas. Aš paklūstu savo kuriamiems personažams, vykdu visus jų įgeidžius, sukuriu juos tokius, kokiais jie prašosi būti“. Dailininkas gana plataus diapazono, kuria įvairia stilistika, geba nupiešti įvairiausios kilmės būtybes, o svarbiausia – savo kuriamiems personažams tarsi įkvepia gyvybę. Lietuvos gyventojai puikiai pažįsta šio dailininko kūrybą, nes jo kurti socialinės tematikos plakatai puikuoja didžiųjų miestų stenduose, visi jo kūrybos gerbėjai nekantraudami laukia naujų dailininko kūrinių.

1 pav. http://www.lituania-bologna.eu/lt/712435/in_focus/dazus-ir-stiliu-man-parenka-personazai

2 pav. http://www.lituania-bologna.eu/lt/712435/in_focus/dazus-ir-stiliu-man-parenka-personazai

3 pav. http://www.lituania-bologna.eu/lt/712435/in_focus/dazus-ir-stiliu-man-parenka-personazai

4 pav. http://www.lituania-bologna.eu/lt/712435/in_focus/dazus-ir-stiliu-man-parenka-personazai

5 pav. http://www.lituania-bologna.eu/lt/712435/in_focus/dazus-ir-stiliu-man-parenka-personazai

6 pav. <http://www.saatchionline.com/Rolia>

7 pav. http://www.respublika.lt/lt/naujienos/lietuva/kitos_lietuvos_zinios/nori_triusis_nori_katinas/

8 pav. <http://www.dansu.lt/2010/11/12/vilniaus-savivaldybe-irgi-terlioti-moka/>

Ula Šimulynaitė jauna bet jau gana garsiai pareiškusi apie save kaip knygų iliustratorė, dizainerė ir rašytoja knygos kūrėjų pasaulyje. 2008 m. – išleista pirmoji autorinė knyga „Privataus vaiduoklio gyvenimas“, kuri 2009 m. knygos meno konkurse „Gražiausios Lietuvos knygos `08“ kategorijoje knygos vaikams ir jaunimui apdovanota pagrindine pirmąja pinigine premija. 2010 m. ši knyga eksponuota Frankfurto (Vokietija) knygų mugėje tarp gražiausių pasaulio knygų vaikams parodoje.

Autorė seka savo tėvo skulptoriaus Šarūno Šimulyno pėdomis: stengiasi viską, kas surišta su jos kūrybos objektu ir jo įgyvendinimu, atlikti pati. Panašu, kad jai tai tobulai sekasi. Geras spaudos darbų išmanymas, daro prielaidas maksimaliai išnaudoti spaudos galimybes ir išgauti puikias iliustracijų spalvas ir kokybę. Be abejo svarbiausias dalykas yra jos sukurtos įtaigios istorijos ir iliustracijos, originalus knygutės dizainas. Visi pamatę ir paėmę į rankas šią „skanią“ knygutę, su ja nebeišsiskiria.

9 pav. <http://www.illustopia.com/portfolios/all-illustrators/ula-simulynaite/>

10 pav. <http://www.lituania-bologna.eu/lt/194203/iliustruotojai/ula-simulynaite>

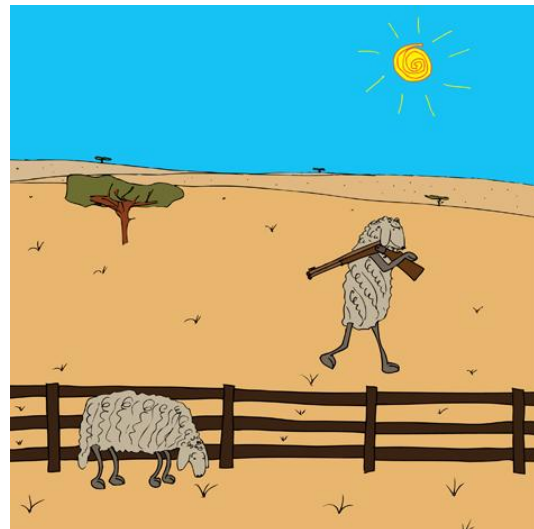
11 pav. <http://www.illustopia.com/portfolios/all-illustrators/ula-simulynaite/>

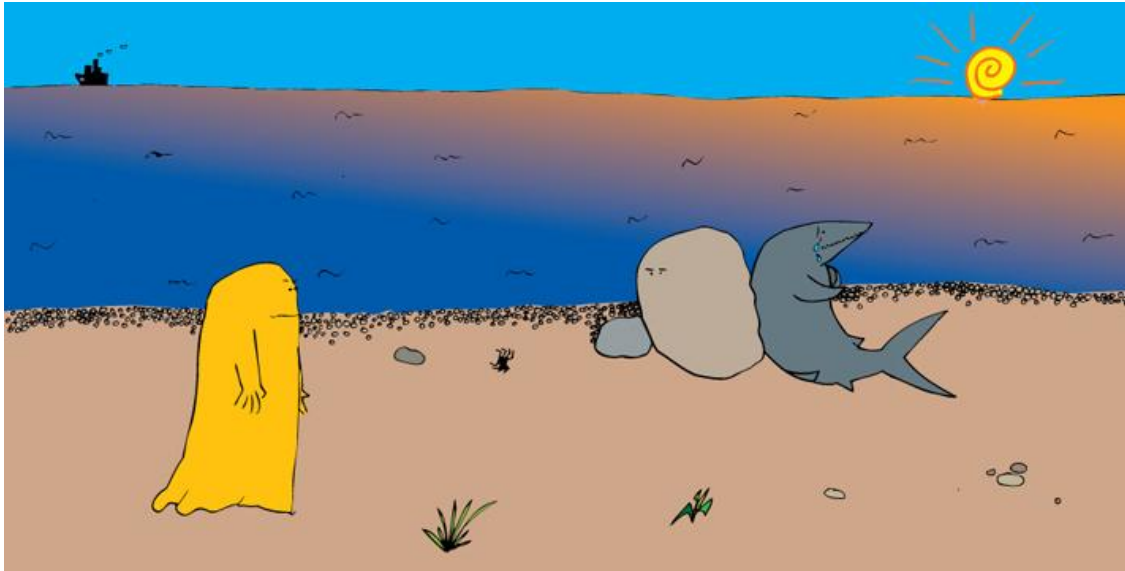
12 pav. <http://lituania-bologna.eu/lt/194203>

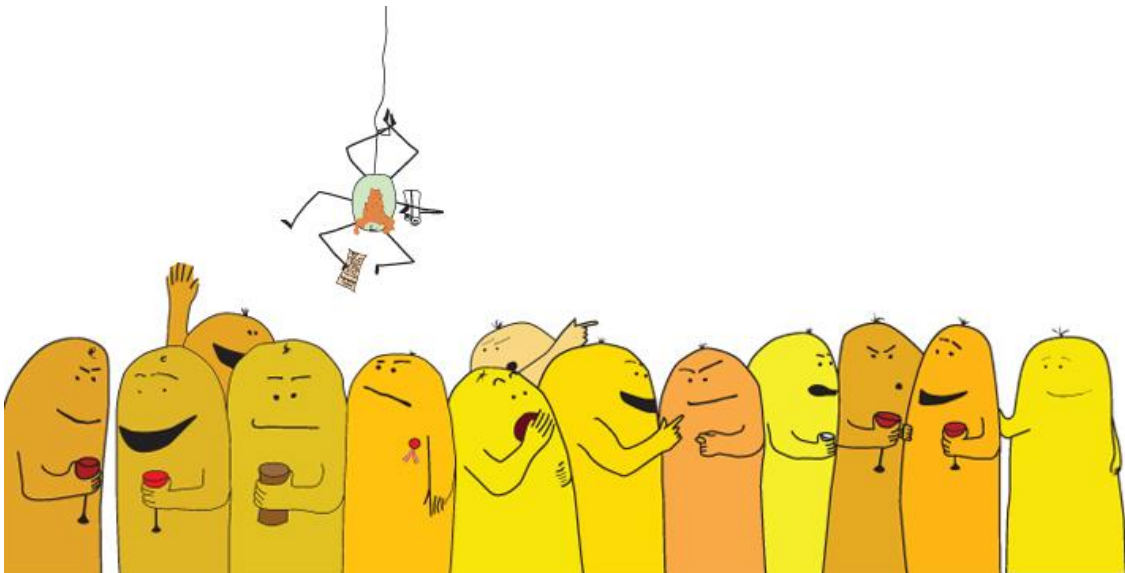
13 pav. <http://lituania-bologna.eu/lt/194203>

14 pav. <http://www.illustopia.com/portfolios/all-illustrators/ula-simulynaite/>

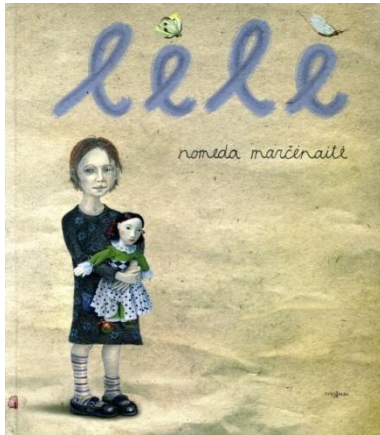

15 pav. <http://www.illustopia.com/portfolios/all-illustrators/ula-simulynaite/>

16 pav. <http://www.illustopia.com/portfolios/all-illustrators/ula-simulynaite/>

Didžiausią įspūdį palikusios iliustracijos, tai Nomedos Marčėnaitės knygos - „Lėlė“.

Nomeda Marčėnaitė – dailininkė keramikė, nuo 1990 metų dalyvauja parodose Lietuvoje ir užsienyje. „Lėlė“ – pirmoji jos knyga vaikams. Tai istorija apie mergaitę, kuri mamai išvykus dirbti į Airiją gyvena pas savo močiutę kaime. Geriausia jos draugė – Lėlė. Nomedos knyga „labai paprasta“. „Tai, sakyčiau, privalumas ir estetiškas principas. Neįmantriančių knygų esame pasiilgę, o ši knyga dvelkia ramybe. Knygos liūdesys nėra beviltiškas, tai melancholiška nuotaika. Nuostabiausias dalykas – iliustracijų ir teksto dermė. Nors knygoje gausu teksto, bet ji sukurta remiantis paveikslėlių knygos principu – iliustracijos pratęsia tekstą, jos pasakoja toliau.

Kaimas ypatinga vieta, kur vyksta stebuklai, ir vaikas gali juos pamatyti, ten vyksta dvasinė kūryba“, – knygos siužetą aiškino Nomeda. Knygą moteris iliustravo nuotraukomis kartu su savo piešiniais. Knygą „Lėlė“ įvertino ne tik skaitytojai, bet ir profesionalai. Tai geriausiai įrodo autorei įteiktų apdovanojimų sąrašas: „Baltic Book Art Contest“ diplomas, Patriotų premija, Knygos meno konkurso diplomas, Tarptautinės vaikų ir jaunimo literatūros asociacijos diplomai už geriausią knygą mažiesiems skaitytojams bei už reikšmingiausią debiutą.

17 pav. Lėlė, Nomeda Marčėnaitė, Vilnius: Tyto alba, 2011.

18 pav. Lėlė, Nomeda Marčėnaitė, Vilnius: Tyto alba, 2011.

19 pav. Lėlė, Nomeda Marčėnaitė, Vilnius: Tyto alba, 2011.

20 pav. Lėlė, Nomedas Marčėnaitis, Vilnius: Tyto alba, 2011.

21 pav. Lėlė, Nomedas Marčėnaitis, Vilnius: Tyto alba, 2011.

22 pav. Lėlė, Nomedė Marčėnaitė, Vilnius: Tyto alba, 2011.

11. SUKURTO OBJEKTO ANALIZĖ

Ši autorinės knygos projektą sudaro pati knyga ir jos sukurtas dizainas, knygos tekstas (pasaka) reklaminis video treileris bei stovas.

Pirmiausia atsirado knygos tekstas. Jis buvo parašytas per mėnesį, kad tai bus būtent pasaka, tai net neabejota, tiesiog norėta tęsti bakalauro darbo koncepciją, susijusią su vaikų ugdymu. Sukurta 1276 žodžių pasaka, pavadinimu „Toks lyg tyčia“. Pavadinimas gimė visiškai atsitiktinai, tiesiog pasakoje yra pasakojama, kad atėjo tokia diena lyg tyčia, visiškai keista, ne tokia kaip kitos. Taip pat ir pasakos pagrindinis herojus – arkliukas, gimęs toks lyg tyčia, kitoks nei kiti, mažas, mažesnis už kitus.

Tai savita, labai paprasta knyga – ir tai jos privalumas, nes tokių, neįmantraujančių knygų, daugelis esame pasiilgę. Knyga dvelkia ramybe.

Tikrais įvykiais paremta pasaka, primena apie JAV gimusį mažiausia pasaulyje arkliuką, sveriantį vos 2.7 kg. Pasakoje pagrindinis herojus, mažasis arkliukas su savo žygdarbiška istorija, priverčiančia susimąstyti ir suprasti, kad jei esi kitoks nei kiti, tai dar nereiškia, kad tai yra trūkumas. Netgi priešingai. Esi pasauliui reikalingas toks, koks esi, mažas, mažesnis už kitus. Sielvartaudamas dėl savo dydžio ir nepilnavertiškumo, arkliukas išgyvena įvyki, kuris labai nustebina visus pasakos herojus. Arkliukas vienintelis, galėjęs išgelbėti naujojo šeimos nario gyvybę, įrodo sau ir kitiems, kad yra didus savo širdimi ir kupinas šilto bei didingo pilnatvės jausmo, kuris mums visiems taip reikalingas...Kaip ir visos pasakos, taip ir ši – didaktinio pobūdžio.

Diplomonio darbo tema pasirinkta neatsitiktinai. Knygų grafika leidžia išsamiau pažinti grafinės raidos įvairiapusiškumą. Tai ne tik knygai sukurtas paveikslėlis - iliustracija, bet ir meninio šrifto jungimas į darnią visumą. Skatinant šiems veiksniams suprojektuota 26psl. pasakos knyga ir jos dizainas. Knygoje vyrauja fotomontažo ir iliustracinio piešinio technika. Medžiaga iliustracijoms buvo renkama, kuriama, fotografuojama. Ilgai ieškota tinkamo būdo, kad nebūtų banalu, būtų tikra ir organiška, kad pavyktų į knygą įkelti kaimo autentikos, prisiminimų elementų.

Šiltas koloritas bei natūralios spalvos neerzina ir neatgrąšo skaityti. Viršelio koloritas gan melancholiškas, ir dramatiškas, atspindintis mūsų niūrią kasdienybę, rutiną, vienas kitam nepagarbą, tykančius pavojus, todėl atitinkamai tam parinktas lango motyvas. Lango jau nuo seniausių laikų turi savo simbolinę reikšmę. Lango – tai žmogaus sąsaja su pasauliu, tai lyg

atskirta riba, kurią peržengus tyko pavojai. Kartu simbolizuoja žmogaus sąmonę ir pasaulio suvokimą, atvirumą išoriniams poveikiams. Pro langą besiskverbianti šviesa reiškia tiesą, kuri nušviečia sielą. Tos šviesos suteikimo įspūdžiui, lazerio pagalba buvo išpjautas langas, pro kurį matytųsi šviesus fonas, tiesiog reikalaujantis atversti knygą ir išgyventi jos gražiąją bei pamokančią istoriją.

Laikytasi centrinės kompozicijos principų su erdvės išlaikymu, kad nebūtų per didelės sumaištis skaitant bei interpretuojant iliustracijas. Centrinė kompozicija reikalauja pagrindinio dėmesio. Knygoje vyrauja iliustracijų ir teksto dermė. Nors ir gausu teksto, tačiau knyga sukurta remiantis paveiklėlių knygos principu – iliustracijos pratęsia tekstą, jos pasakoja toliau. Skaitytojas paėmęs į rankas tokią knygą gali laisvai interpretuoti įvykius, siužeto posūkius bei iliustracijų simbolinę reikšmę. Kiekvienas joje gali atrasti kažką savito ir įsimintino.

Knygoje panaudotas atitinkamas šriftas bei jo dydis, vaikams pabrėžiantis raidės bei skaičiaus svarbą. Šriftas neįmantrus, lengvai skaitomas. Knygoje naudojami pradiniai atimties ir sudėties veiksmai, kurie kartu leis prisiminti ir skaičiavimo žinias.

11.1. Medžiagos

Knygos matmenys - 320x297cm. Visi jos puslapiai buvo atspausdinti plačiaformatės spaudos būdu, viršelis ant lipnaus foto popieriaus, o kiti puslapiai ant 160g. matinio popieriaus.

Viršelis buvo laminuojamas matiniu laminatu ir klijuojamas ant kartono, taip buvo pagamintas kietviršis.

Visi likusieji puslapiai, buvo klijuojami ant iš abiejų pusių lipnaus 0,8mm storio kartono. Kadangi knygos formatas nestandartinis ir gan nemažas, tad puslapių storis suteikė knygai subtilaus išskirtinumo.

12. SUKURTO FILMUKO ANALIZĖ

1. Paveikslėlių sukūrimas 2. Virtualios scenos paruošimas su After Effects (adobe) 3. Specialių efektų gamyba ir uždėjimas (ugnis, paveikslėlių judesiai, dulkės ir kitka kas juda) Maya (3d programa) 4. Animavimas ir filmavimas virtualiuose scenose. 5. Garso inžinerija. Uždedami įvairūs garsai, kad suformuoti nuotaiką ir įgarsintų judesius (Ableton live) 6. Garso takelio sukūrimas (Ableton live).

Reklaminiis treileris sukurtas profesionaliai bei įtaigiai, skatinantis sudominti žiūrovą paimti knygą į rankas ir pačiam viską išsianalizuoti. Visi filmuke esantys garsai buvo specialiai kurti šiai knygai.

Pasirenkant užkadrinį balsą, žinota, kad turi dominuoti išskirtinis tam tikro tembro balsas todėl pasirinktas visiems puikiai žinomas, dominuojantis reklaminiuose filmų pristatymuose.

Filmuko trukmė – 32s. – optimaliausias laikas, žmogaus dėmesio atkreipimui ir pasąmonės užkodavimui, todėl puikiai tinka rodymui per televiziją ar per kitą reklamos perteikimo formą.

13. SPALVA

13.1. Spalvų poveikis

Kiekvienas žmogus savaip suvokia ir vertina spalvas. Psichologų įrodyta, kad kiekvienas individas turi savitą, tik jam būdingą spalvų vertinimo skalę. Geriausiai spalvas suvokia kūrybinių profesijų atstovai: dailininkai, architektai, dizaineriai. Nuolatinis darbas su spalvomis išstobulina ir jų regos organų jautrumą. Didelę įtaką spalviniam jautrumui turi ir gyventojų geografinė platumai bei nacionalinės kultūros tradicijos. Pastebėta, kad šiaurės šalių gyventojai gali atskirti kelias dešimtis sniego spalvų atspalvių. Afrikos gyventojų akis skiria didesnę žalių tonų gradaciją. Rytų tautų (japonų, kinų) etnokultūroje spalvų suvokimas užima išskirtinę vietą. Senuosiuose kultūrose, filosofiniuose, teosofiniuose rytiečių veikaluose spalvų simboliai prilyginami muzikiniams, verbaliniams, meninės išraiškos priemonėms.

Nepaisant subjektyvaus kiekvieno vartotojo požiūrio, egzistuoja ir visiems žmonėms bendri psichofiziologinio spalvų ir jų derinių poveikio veiksniai. Išdirta, kad spalvos spektrinė sudėtis per žmogaus regėjimą veikia ir širdį, kraujagysles, kai kurias liaukas, nervų sistemą.

Spalvos veikia žmonių jausmus ir emocijas, ypač stipriai gali veikti nuotaiką. Tačiau tam įtakos turi individualūs spalvas priimančio žmogaus būdo, charakterio bruožai, net fizinė savijauta.

Baltas spalva laikoma neutralia. Jos šviesos atspindžio koeficientas yra didžiausias, ji pastebimiausia tamsiu paros metu ir turi savybę didinti. Balta spalva nudažyti objektai visada atrodo didesni nei kitų spalvų, sudaro patį didžiausią toninį kontrastą kitoms spalvoms. Būdamai šalia intensyvių spalvų pati įgauna jų atspalvį. Pabrėžtinai švari ir tvarkinga. Dideli plotai gali erzinti. Rytų kultūroje balta – gedulo spalva.

Pilka yra neutraliausia spalva. Švelnina visas šalia esančias spalvas, suteikdama rimties ir stabilumo, jos poveikis dažniausiai priklauso nuo ją supančių spalvų. Dideli plotai gali slėgti.

Juoda – rimties spalva. Padeda susikaupti, blogiausia atspindi šviesą. Turi savybę mažinti. Juodos spalvos objektai visada atrodo mažesni ir sunkesni už tokio pat dydžio kitos spalvos objektus. Dideli plotai itin slegia. Vakarų kultūroje reiškia gedulą.⁹

Raudona – valinga, ryžtinga, labai aktyvi. Iš matomos spektro dalies turi ilgiausius elektromagnetinės bangos spindulius. Regėjimo lauke pastebimiausia. Sukelia artėjimo įspūdį. Dažnina širdies tvinksnius, didina kraujospūdį. Kelia tonusą. Nuo jos greitai pavargstama. Dideli plotai erzina. Didžiausias spalvinis kontrastas su žalia spalva. Derinys su juoda itin skausmingas. Dažnai simbolizuoja gyvybę, kraują, kovą.

Oranžinė. Labai šilta ryški ir aktyvi. Optiškai priartina daiktus. Gerai pastebima. Pasižymi didesniu šviesumu negu raudona, geriau matoma tamsoje, todėl laikoma įspėjamąja. Asocijuojasi su saulės šviesa. Kelia nuotaiką, tonusą. Mažiau erzina nei raudona. Dideli plotai gali blaškyti. Komplementinis kontrastas su mėlyna spalva. Gerai dera prie šiltų spalvų tonų. Dažnai naudojama informacijoje, reklamoje.¹⁰

Geltona spalva – šilta, aktyvi, spinduliuojanti, linksma. Didžiausias kontrastas su juoda spalva. Kaip ir oranžinė, asocijuojasi su saulės šviesa. Stimuliuoja smegenų veiklą, šia spalva apšviestos patalpos arba nudažyti dideli plotai kelia nuotaiką, suteikia energijos. Labai gerai dera su visomis šiltomis spalvomis. Didžiausias komplementinis kontrastas su violetine. Dažnai naudojama dinamiškose kompozicijose, šiuolaikinėje reklaminėje grafikoje. Teigiamai veikia būdama švari. Šilti geltoni (auksiniai) atspalviai veikia maloniau nei šalti (citrininiai ir pan.).

Žalia – gaivanti raminanti. Tai spektro vidurio spalva. Neutrali. Nuo geltonos ar mėlynos spalvos priemaišų gali būti šilta arba šalta. Labiausiai ramina melsvai žali tonai (tolimo miško spalva). Neblaško dėmesio, padeda susikaupti. Baltos ir žalios spalvos derinys sukelia švarumo ir tvarkos jausmą.

Sveikiausia akims. Teigiamai veikia žmogaus nervų sistemą, žali atspalviai veikia raminamai, sukelia malonios vėsos ir gaivumo įspūdį. Tai mūsų geografinės platumos: medžių, miškų, pievų, laukų spalva. Plačiais naudojama lietuvių liaudies mene.

⁹ G. Šiukščius, DIZAINAS. Menas. Mokslas. Technika. Vilnius 2005 (94 psl.)

¹⁰ G. Šiukščius, DIZAINAS. Menas. Mokslas. Technika. Vilnius 2005 (95-96 psl.)

Žydra – šalta, švelni, santūri spalva, stiprina nuotolio įspūdį, praplečia erdvę. Labai netvari aplinkoje. Iš didelio nuotolio sunkiai pastebima, nes susilieja su dangaus, žalumos spalvomis. Taip pat stiprina skaidrumos, gaivumo įspūdį. Dideli žydros spalvos plotai ir ypač žydra šviesa slopina jaudinimąsi, pasižymi stipriu raminamu poveikiu. Stiprina organizmą, regeneracijos procesą. Spalvų simbolikoje, kaip ir mėlyna tradiciškai reiškia vandenynų, jūrų, kitą vandens telkinių žymėjimą.

Mėlyna – šalta, pasyvi, slopinanti spalva.

Savybėmis labai panaši į žydra, tik ne tokia šviesi. Sudaro stabilios, monotoniškos ramybės įspūdį. Itin stiprina nuotolį. Silpnai pastebima nes tolumoje susilieja su aplinka. Be gyvybės. Norint išryškinti būtinas stiprus apšvietimas arba baltas fonas. Didelis tamsios mėlynos spalvos plotai, gali slėgti, sudaryti monotonijos įspūdį, izoliuoti ir slopinti. Mėlyna spalva, kaip ir žydra simbolizuoja vandenį, erdvę.

Violetinė – kelianti įtampą (raudonos ir mėlynos spalvos mišinys), priklausomai nuo atspalvio gali būti nevienareikšmiška. Šviesi, raudono atspalvio violetinė – žaisminga, rafinuota, pretenzinga. Tamsiai mėlyna ir violetinė – izoliuojanti, slegianti, dirginanti. Reikėtų vengti didelių violetinės spalvos plotų, jie gali dirginti, slėgti. Dailėje šių atspalvių tonai naudojami rečiau nei kitų spalvų. Nedidelės violetinės spalvos dėmės, kaip pagyvinančios gali būti sėkmingai ir šiltų, ir šaltų spalvų kompozicijose.

Aktyvios spalvos – raudona, oranžinė, geltona – veikia daug stipriau ir yra argresyvesnės nei pasyvios: žalia, žydra, mėlyna.¹¹

Visos šios spalvos turi didelę įtaką žmogaus jausmams, emocijoms bei nuotaikai. Visa tai turėjo įtakos ir knygos sukurtam maketui. Kaip ir buvo minėta, viršelis kaip pagrindinė knygos dalis, maketuotas tamsiai pilkos spalvos, norint sukurti, rimties, grėšiančio pavojaus, nežinomybės įspūdį. Kad išvengtų monotoniškumo sukurta popieriaus faktūrą imituojantis ornamentas, kuris subtiliai sukuria reljefo, nelygaus paviršiaus įspūdį.

Visa vidinė knygos dalis tai švelnus, šiltas gelsvų ir rusvų atspalvių žaismas, suteikiantis jaukumo, ramybės, gerumo pojūtį. Fonas maketuotas iš sendinto popieriaus foto montažo. Taip pat kaip ir viršelyje, taip ir vidinėje knygos dalyje, sukurti popieriaus faktūrą imituojantys ornamentai, kurie subtiliai dera su bendru fonu ir lyg primena autentišką lietuvių liaudies ornamentiką.

¹¹ G. Šiukščius, DIZAINAS. Menas. Mokslas. Technika. Vilnius 2005 (96-97 psl.)

Knygoje vyraujantys foto elementai – ryškūs, tikroviškų gamtos spalvų, kad kuo natūraliau būtų galima juos pajusti, su jais susigyventi bei kurti savas interpretacijas.

Piešti knygos herojai taip pat išsiskiria savo spalvų ryškumu, bei nemenka tonų ir pustonių gama. Tai tik labiau suteikia žaismingumo, nuotaikingumo bei įsimintinumo. Jei ryškus, tai svarbus, o jie knygoje bene svarbiausi – pagrindiniai knygos herojai.

14. IEŠKOJIMAI

Projekto įgyvendinimas prasidėjo nuo pasirinktos temos, po to jau sekė analogų paieška. Analogų gausa padėjo sudėlioti savo mintis ir pasirinkti tai kas atrodė priimtinausia. O domėjimasis apie vaikų ugdymo sąlygas, parodė tai, jog skaitymas yra bene vienas iš svarbiausių veiksnių, skatinantis vaikų raidos procesus. Visi šie veiksniai dar labiau pastūmėjo projekto įgyvendinimo link.

Pagrindinis tikslas buvo grafiškai bei vizualiai įgyvendinti knygos projektą, sukurti jai pamokančią, asmenybės tobulėjimo link vedančią istoriją, bei viską apipavidalinti pristatomuoju, reprezentuojančiu video treileriu.

Buvo sprendžiami konstrukcijos klausimai: medžiagų tinkamas parinkimas bei jų pritaikymas.

Iš pat pradžių savo mintyse mačiau aiškia darbo vaizdavimo stilišką, tereikėjo viską susisteminti ir paversti į darnią visumą.

IŠVADOS

Visada lengva atrodo tada, kai jau viskas padaryta. Tačiau šis etapas buvo tikrai sunkus, reikalaujantis begalinio ryžto, susikaupimo, ir be abejo žinių.

Kai skaitau kitų autorių knygas, jaučiuosi pakviesta į rašytojo pasaulį, kuriame man leista pabūti, paklajoti ir fantazuoti drauge su autoriumi. Tai nuotykis, leidžiantis nugyventi kur kas daugiau nei vieną gyvenimą.

Rašydama ir iliustruodama „Toks lyg tyčia“ pati kūriau naują pasaulį. Pati nepajutau kaip parašiau tekstą, bet su iliustracijomis, mano nuostabai, užstrigau. Kas gali būti paprasčiau nei iliustruoti nuosavą tekstą? Pasirodo, tai ne toks ir lengvas uždavinys.

Temos pasirinkimas leido išsamiau pažinti grafinės raidos įvairiapusiškumą, technologijų naujumą bei jų pritaikymo galimybių gausumą.

Pastebėta, kad Lietuvoje knygų rašytojų bei iliustratorių yra gan nemažai, tačiau skaitymo lygis ganėtinai graudus. Žmonių požiūris į skaitymą yra sumenkėjęs, daugelis tai supranta kaip tuščią laiko švaistymą, o toks požiūris manau yra viena iš aktualiausių šiandienos problemų, kurią būtina spręsti. Būtina vis daugiau dėmesio skirti skaitymui ir vaiko skaitymo poreikių tenkinimui.

Šis magistro darbas, tai tik maža dalis, kuria siekiama atkreipti žmonių dėmesį, į jų vaikų ugdymo aplinkybių gerinimą, moralinių bei dorovinių vertybių puoselėjimą.

SANTRAUKA

Autorinė knyga "Toks lyg tyčia"

Diplomonio darbo tema pasirinkta neatsitiktinai. Knygų grafika leidžia išsamiau pažinti grafinės raidos įvairiapusiškumą. Tai ne tik knygai sukurtas paveikslėlis - iliustracija, bet ir meninio šrifto jungimas į darnią visumą. Skatinant šiems veiksniams suprojektuota 26psl. pasakos knyga ir jos dizainas. Knygoje vyrauja fotomontažo ir iliustracinio piešinio technika. Šiltas koloritas bei natūralios spalvos neerzina ir neatgraso skaityti. Laikytasi centrinės kompozicijos principų su erdvės išlaikymu, kad nebūtų per didelės sumaišties skaitant bei interpretuojant iliustracijas. Knygos turinys didaktinio pobūdžio, primena apie JAV gimusį mažiausia pasaulyje arkliuką, sveriantį vos 2.7 kg. Pasakoje pagrindis herojus, mažasis arkliukas su savo žygdarbiška istorija, priverčia susimąstyti ir suprasti, kad jei esi kitoks nei kiti, tai dar nereiškia, kad tai yra trūkumas. Netgi priešingai. Esi pasauliui reikalingas toks, koks esi. Knygoje panaudotas atitinkamas šriftas bei jo dydis, vaikams pabrėžiantis raidės bei skaičiaus svarbą. Naudojami pradiniai atimties ir sudėties veiksmai, kurie kartu leis prisiminti skaičiavimo žinias. Knygos matmenys - 320x297cm.

SUMMARY

Author's book "Such as if intentionally"

This topic was not chosen by accident. Book graphics allows for better understanding the versatility of graphical development. This is not for the book only created image - illustration, but also artistic font connecting into a cohesive whole. Promoted by these factors the fairy tale book of 26 pages and its design are created. In the book photomontage and painting illustrative technique prevails. Warm and natural colours do not irritate or discourage from reading. The central principles of composition were adhered to with space maintenance in order to avoid too much confusion in reading and interpreting artwork. Didactic content of the book reminds us of the smallest horse in the world, weighing only 2.7 kg, born in the US. The main character in the fairy tale, the little horse through his hero story makes us thinking and understanding that if you are different from the others, this does not mean that it is a disadvantage. Quite on the contrary. World needs you as you are. Font used in the book and its size emphasizes for children the importance of letters and numbers. Primary subtraction and addition operations used will help remembering the counting skills. Book's dimensions are 320 x 297 cm.

Literatūros sąrašas:

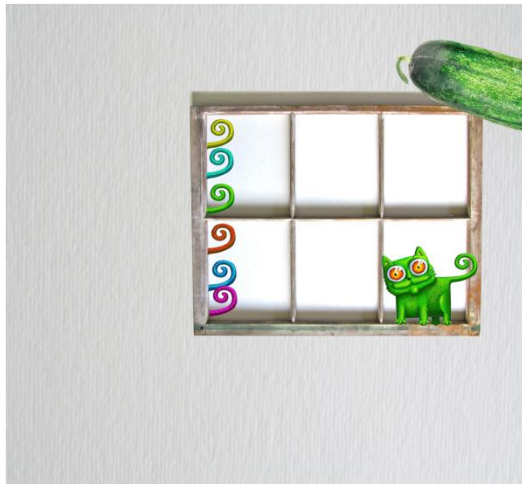
1. Bukantienė J. Aktyvaus skaitytojo ugdymas šiandien //Žvirblių takas. 2000, Nr. 5
2. Griciūtė A. 6- 12 metų vaikų kognityvinių procesų ir motyvacinių orientacijų ryšio ypatumai.K.,2001.
3. KAUNAS, Domas. *Knygotyros vadovėlis*, Vilnius, 2006
4. ZOVINĖ, Danutė. Reklamos psichologija. *Referatas*. Vilnius, 2005
5. JELNIKOVAS, P. Michailas. Knygos fenomenas (teorinis- gnoseologinis aspektas). *Knygotyra*, 2006, nr. 46
6. FURST, Marija. *Psichologija*. Vilnius, 2000
7. G. Šiukščius, DIZAINAS. Menas. Mokslas. Technika. Vilnius 2005
8. Bettelheimas B. Vaikams reikia pasakų.//Mokykla. 2000, Nr. 4.
9. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Prieiga internete: <http://www.zodziai.lt>
10. *Psichologijos žodynas* (1993). Vilnius. Mokslo ir enciklopedijų leidykla

Šaltinių sąrašas:

1. [http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/pr_analize/SPA\(5\)_Ketvirtokai%20skaito.pdf](http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/pr_analize/SPA(5)_Ketvirtokai%20skaito.pdf)
2. http://www.lituania-bologna.eu/lt/712435/in_focus/dazus-ir-stiliu-man-parenka-personazai
3. <http://www.saatchionline.com/Rolia>
4. http://www.respublika.lt/lt/naujienos/lietuva/kitos_lietuvos_zinios/nori_triusis_nori_katinas/
5. <http://www.dansu.lt/2010/11/12/vilniaus-savivaldybe-irgi-terlioti-moka/>
6. <http://www.illustrapia.com/portfolios/all-illustrators/ula-simulynaite/>
7. <http://www.lituania-bologna.eu/lt/194203/iliustruotojai/ula-simulynaite>
8. <http://lituania-bologna.eu/lt/194203>

PRIEDAS

(keletos puslapių eskizai)

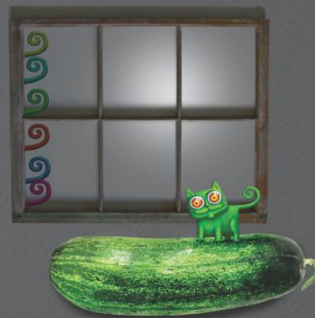
Dviųrės laukijos durys tapo raudonomis ir kraujas, iškiniu pastato lentas kvadrato nuo kaltriosios stichijos. Stauga mažasis arklukas prisiminė nediduką stiklinį daržinės langelį, kurio dar nebuvo pasiglemčiusi liepsna.

Langelis buvo toks mažytis, kad pro jį į vidų nebūtų galėjęs patekti nė vienas didelis sutvėrimas...
 –Na štai, bimažė mano valanda. Dabar visiems parodysiu, kad ir aš galiu būti naudingas! – taip taręs Žerutis ryžtingai puolė liepsną link. Arklukas bėgo taip greitai, o jo šuoliai buvo tokie eiklas, kad mažytis be jokio vargo pašoko iki pat langelio, priekinėmis savo kanopomis be vargo šimuišė stiklą ir pradingo viduje, mįslinguose ugnies dūvuose.

Krikėtas su Melina ir visi kaimė buvo žmonės, suokmanėjęs iš siaubo, stebėjo Bėdaužta langelį. Šeiminiškė galėjo, kad bet kurią akimirką nuaisis ir parkris ant žemės. Visiems sustojo laikas, rodės mažasis arklukas ten įstrigo amžiams...

Ir tuomet, didelė visų laimė, išlaužęs daržinės duris, laukan pagaliau išlėkė mažasis didvyris Žerutis. Ant jo nuagaros, apsvaigęs nuo smalkių, gulėjo mažytis kačiukas... Mat, Žerutis į degantį pastatą įlėkė galvodamas, jog jam pavyks išgelbėti bent dalelę šeiminiškų turto, tačiau grūdų maišai buvo tokie dideli ir sunkūs, kad arklui niekaip nepavyko jų pakelti. Tuomet, pačiame sandėliuko kampe, Žerutis išvydo leisgų kačiuką. Jis gulejo prie seno senukų sėjos laistytuvo ir bejėgiškai kvinėdamas žaidėmasis pagalbos. Ilgai nedvejodamas, arklukas nosimi išsivėdė kačiuką sau ant nugaros ir nurodė durų link.

K "Stalė, pamatęs, kokį žagdarbį įvykdė jo sūnus, net atsisėjo pietu iš pasidžiavimo. "Sausnuolis! Sėjpruolis!" – skambėjo per visą kaimą. Melisos skruostais viedėjo ašaros, jos džiaugsmas irgi netilpo širdy.

$$24 : 4 = 6$$

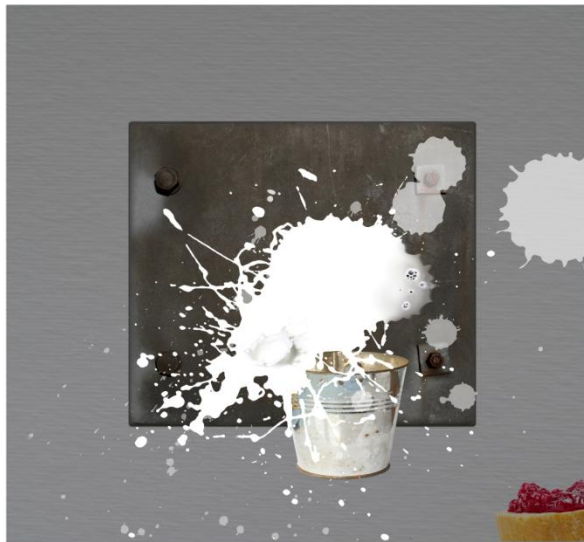
Mažumėlė atsikvėpęs ir gurkštelėjęs šalto vandens, Kristalas apsidairė, nepastebėjo nė vieno pasipūtėliško žvilgsnio, nei vieno piktdžiugiško žodelio neišgirdo. Arkliukas iškėlė galvą, atmetė nuo dūmų aprūkčius karčius ir pasileido per kiemą išdidžia ristele. Taip gražiai žingsniuoti nemokėjo net tėtis. O kiek vėliau arkliukas pasileido zovada ir lėkė rudens nuauksintais laukais it vėjas. Juk jo širdis jautė, kad taip lėkti dabar yra pati tinkamiausia akimirka. Taip, kaip ir ši akimirka, ir vėlesnėmis akimirkomis, ypač naujojo šeimos nario kačiuko Rapolo draugijoje. Žerutis jautėsi kupinas šilto, didingo pilnatvės jausmo. Abu tokie maži, didūs širdimis, nuveiktais darbais, neišskiriami nė akimirkai. Ristele, kaip ir tadien, kaip ir šiandien, drauge su Rapoliuku rėšojant kalvotomis kvepiančiomis pievomis.

$$14 - 4 = 10$$

Mažumėlė atsikvėpęs ir gurkštelėjęs šalto vandens, Kristalas apsidairė, nepastebėjo nė vieno pasipūtėliško žvilgsnio, nei vieno piktdžiugiško žodelio neišgirdo. Arkliukas iškėlė galvą, atmetė nuo dūmų aprūkčius karčius ir pasileido per kiemą išdidžia ristele. Taip gražiai žingsniuoti nemokėjo net tėtis. O kiek vėliau arkliukas pasileido zovada ir lėkė rudens nuauksintais laukais it vėjas. Juk jo širdis jautė, kad taip lėkti dabar yra pati tinkamiausia akimirka. Taip, kaip ir ši akimirka, ir vėlesnėmis akimirkomis, ypač naujojo šeimos nario kačiuko Rapolo draugijoje. Žerutis jautėsi kupinas šilto, didingo pilnatvės jausmo. Abu tokie maži, didūs širdimis, nuveiktais darbais, neišskiriami nė akimirkai. Ristele, kaip ir tadien, kaip ir šiandien, drauge su Rapoliuku rėšojant kalvotomis kvepiančiomis pievomis.

Nuošalios kaimo sodybos kieme, ant suoliuko sėdėjo žilaplaukių senolių porėlė. Jiedu čia pradėdavo savo rytą gurkšniodami garuojančius arbatos puodelius, ir baigia ilgus vakarus drauge jau nevienu dešimtmeči. Vienai vieni, atokiai nuo miestelio šurmulo, porina vienas kitam dienos įvykius, išgyventus tėno vaizdus vidurnaktį sapnuose... Tačiau ne vieniši... Jiedu be vienas kito, lyg šeimos narius turėjo ir gyvulėlių. Kuklė mediniame tvartelyje glaudėsi karvutė Žibuoklė, didelėmis melsvomis it linai akimis, trys paršeliai, gaidys Mykolas, višta Barbora ir tužinas jos plepiųjų draugiai, bei arklių porėlė. Lyg žilaplaukiai šeimininkai, susiglaudę ant suolo, net prie ežių susiglaudę ir šie, tokie dėmesinai vienas kitam, žėrinčiomis akimis stebintys vienas kitą, buvo ir Kristalas su Melisa. Namų valdas sergėjo šūnytis ems, bei tingusis katinas Džemas. Šeimininkai, nors ir seni, dar ir šiandien skyrė jiems daug meilės, buvo kantrūs bei dėmesingi, todėl ir gyvulėliai jiems atsakė tuo pačiu.

Gyvuliukai savo šeimininkę taip pat labai mylėjo ir atsidėkodavo viskuo, kuo tik galėjo, todėl geradarei niekuomet netrūko nei pieno, nei kiaušinių, nei vilnos. O prirėkus išarti vagą ar vežimui nuykti į miestelį, arkliai tris kartus per dieną,

Rūpinosi, kad jiems nebūtų šalta, saugojo, kad jokia lapė nei vilkas slapčia neįsliūkintų vidun. Gyvuliukai savo šeimininkę taip pat labai mylėjo ir atsidėkodavo viskuo, kuo tik galėjo, todėl geradarei niekuomet netrūko nei pieno, nei kiaušinių, nei vilnos. O prirėkus išarti vagą ar vežimui nuykti į miestelį, arkliai

$$7 + 9 = 16$$

Kartą Kristalui išaušo kitoks rytas – toks lyg tyčia. Paprašytas kažką paduoti tėveliui, dailitai krito nežanai – ir kamanėlės, ir balnelis slydo, lyg šie būtų ne tie, ne jo, ne jam... Net einant tvartelin Kristalėlio mažosios kanopėlės užkliuvo už slenkščio, susipynė vargšelio kojėlės, susimėtė jojo žingsneliai, pliumptelėjo mažasis arklukas žemėn! Griūnant užkliuvo už šeimnininkės ką tik primelžto, kruopščiai nukošto pieno kibirelio. Šiltas, baltas, putojantis pienas šliūkštelėjo visame tvarto priangyje. Praplūpo juoktis plepiosios perekšlės, prunkšėjo rausvanosiai paršėliai ir katinėliui džiaugsmo buvo – juk tiek baltojo gardumyno pasipylė! Tik senolei šeimnininkei taip smagu nebuvo – emė ir apšaukė nevikrujį Kristalą už žioplumą ir neapdairumą. Tai itin skaudino arkluką, juk mylimiausiosios šeimnininkės nuomonė jam buvo pati svarbiausia. Arkluko akyse emė žibėti ašaros. Tačiau supratusi, jog apšauktas arklukas tik dar labiau išsigando, šeimnininkė paguodė mažąjį, jog kiekvienam taip nutikti gali, palingavo žila galva, ištarė siauromis raukšlėtomis lūpomis žodelį „atsiprašau“ ir paglostė žėrinčius kumeliuko kartūsus.

9

$$7 + 9 = 16$$

Kartą Kristalui išaušo kitoks rytas – toks lyg tyčia. Paprašytas kažką paduoti tėveliui, dailitai krito nežanai – ir kamanėlės, ir balnelis slydo, lyg šie būtų ne tie, ne jo, ne jam... Net einant tvartelin Kristalėlio mažosios kanopėlės užkliuvo už slenkščio, susipynė vargšelio kojėlės, susimėtė jojo žingsneliai, pliumptelėjo mažasis arklukas žemėn! Griūnant užkliuvo už šeimnininkės ką tik primelžto, kruopščiai nukošto pieno kibirelio. Šiltas, baltas, putojantis pienas šliūkštelėjo visame tvarto priangyje. Praplūpo juoktis plepiosios perekšlės, prunkšėjo rausvanosiai paršėliai ir katinėliui džiaugsmo buvo – juk tiek baltojo gardumyno pasipylė! Tik senolei šeimnininkei taip smagu nebuvo – emė ir apšaukė nevikrujį Kristalą už žioplumą ir neapdairumą. Tai itin skaudino arkluką, juk mylimiausiosios šeimnininkės nuomonė jam buvo pati svarbiausia. Arkluko akyse emė žibėti ašaros. Tačiau supratusi, jog apšauktas arklukas tik dar labiau išsigando, šeimnininkė paguodė mažąjį, jog kiekvienam taip nutikti gali, palingavo žila galva, ištarė siauromis raukšlėtomis lūpomis žodelį „atsiprašau“ ir paglostė žėrinčius kumeliuko kartūsus.

10

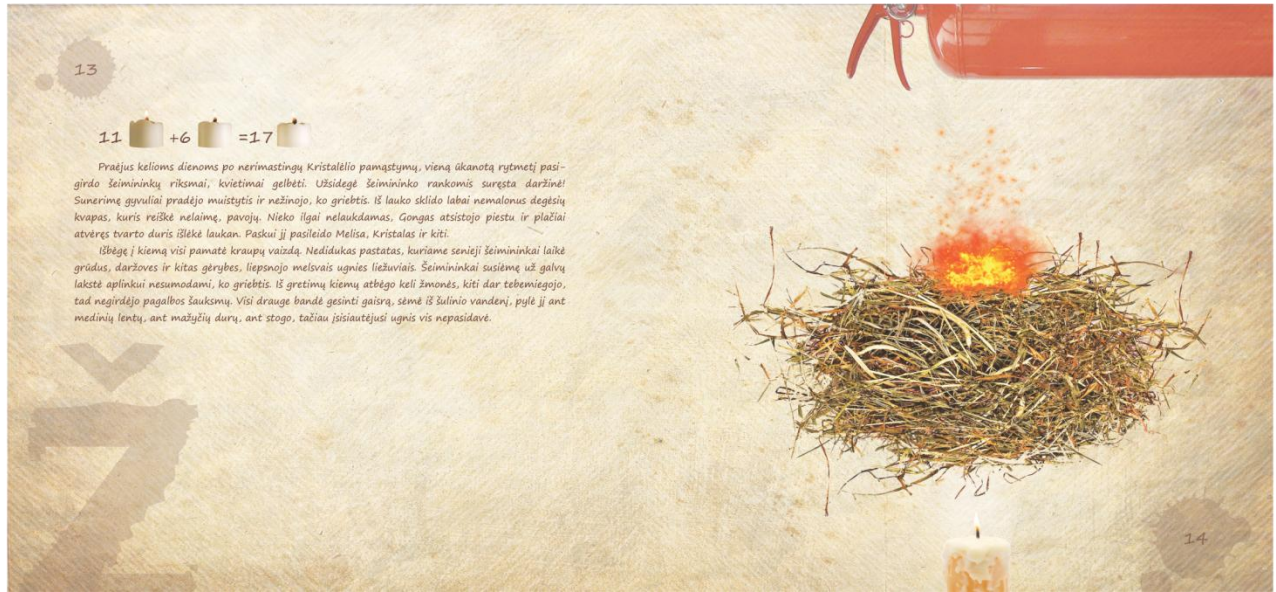
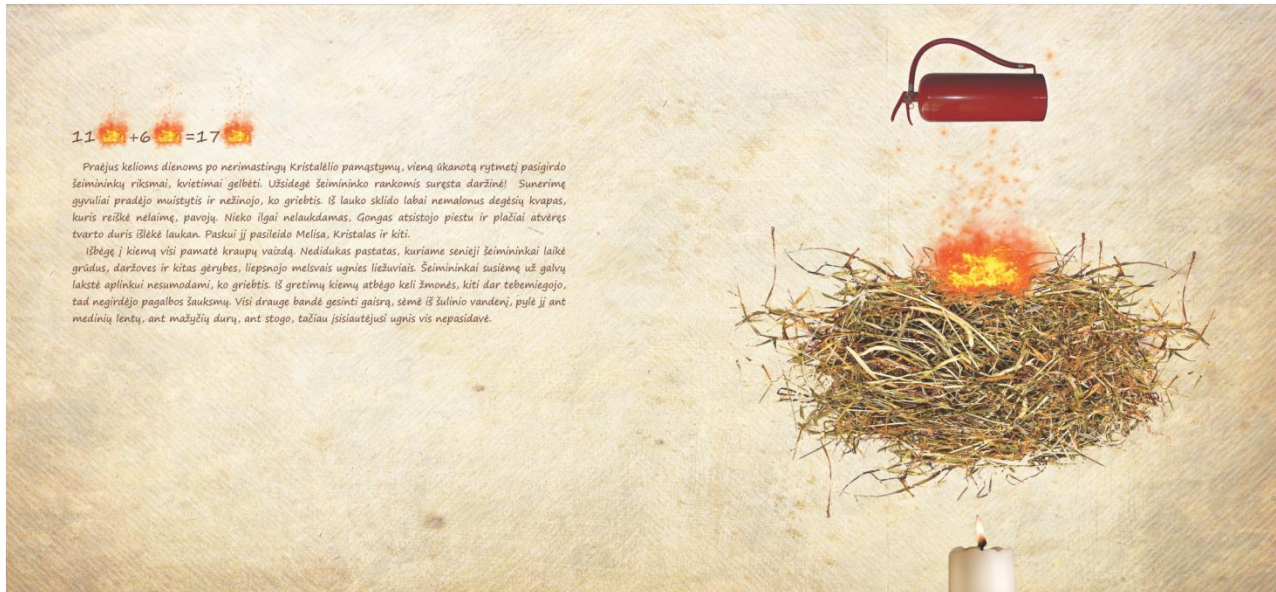

Praėjus kelioms dienoms po nerimastingų Žėručio pamąstymų, vieną aikanotą rytmetį pasigirdo šeimininkų riksmas, kvietimai gelbėti. Užsidedę šeimininko rankomis suręsta

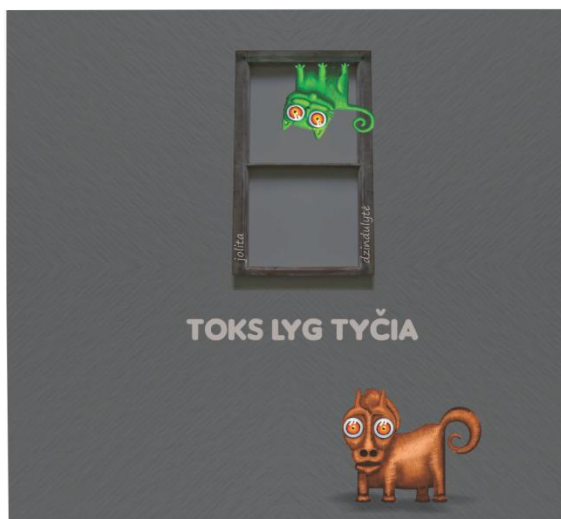
Daržinė! Sūnerimę gyvuliai pradėjo muistytis ir nežinojo, ko griebtis. Iš lauko sklido labai nemalonus degusių kvapas, kuris reiškė nelaimę, pavojų... Nieko ilgai nelaukdamas, Kristalas atsistojo piestu ir plačiai atvėręs tvarto duris išlėkė laukan. Paskui jį pasileido Melisa, Žėrutis ir kibi. Išbėgę į kiemą, visi pamatė kraupų vaizdą. Nedidukas pastatas, kuriame senieji šeimininkai laikė grūdus, daržoves ir kitas gėrybes, liepsnojo melsvais ugnies liežuviomis. Šeimininkai susiėmė už galvų lakstė aplinkui nesumodami, ko griebtis. Iš gretimų kiemų atbėgo keli žmonės, kiti dar tebe miegojo, tad negirdėjo pagalbos šauksmų. Visi drauge bandė gesinti gaisrą, sėmė iš šulinio vandenį, pyle jį ant medinių lentų, ant mažųjų durų, ant stogo, tačiau įsisiutėjusi

Ugnis vis nepasidavė... Dvivyrės laukijos durys tapo raudonomis it kraujas, ūkinio pastato lentos braškėjo nuo kaitriosios stichijos. Staiga mažasis arkliukas prisiminė nediduką stiklinį daržinės langelį, kurio dar nebuvo pasiglemžusi liepsna. Tas langelis buvo toks mažytis, kad pro jį į vidų nebūtų galėjęs patekti nė vienas didelis sutvėrimas.

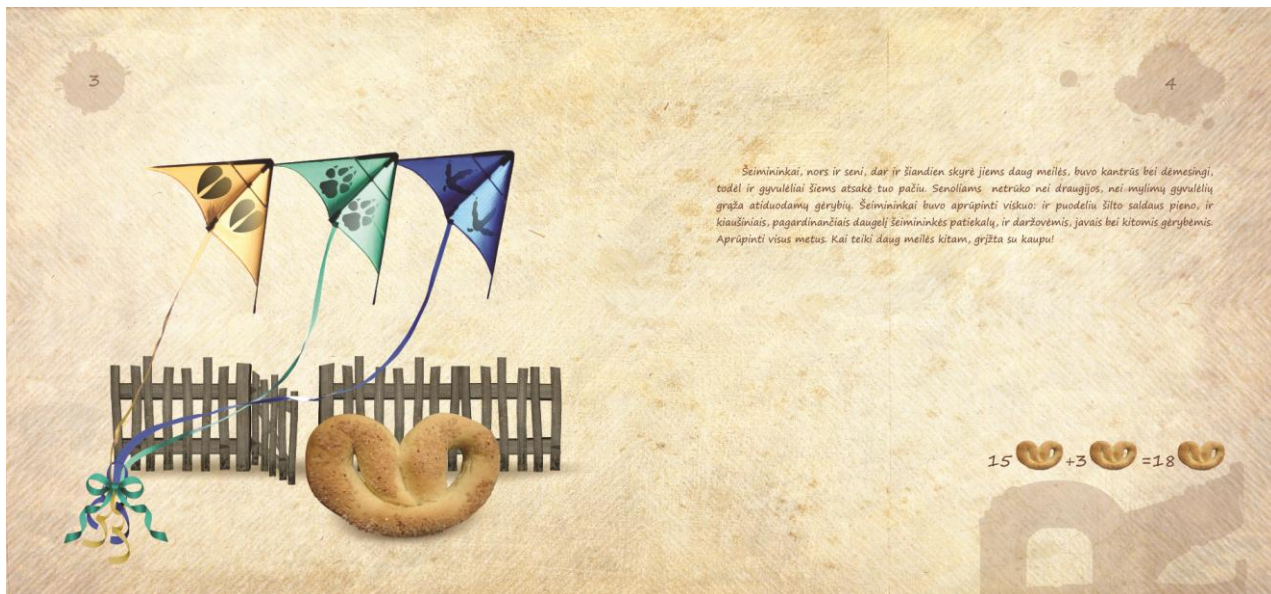

Viršelis

Knygos maketas

$$6 \text{ } \text{🍏} + 4 \text{ } \text{🍏} = 10 \text{ } \text{🍏}$$

Sukį, vieną žiemos rytą, kai lauko augalus kaustė žarmingasis šaltukas, kumele Melisa atsivėdė mažą kumeliuką. Mažąjį atėjimas į šį pasaulį buvo didis įvykis tiek tvarto gyventojams, tiek šeiminiškams. Ryškiai bėras blizgantis kailis iš toliau atrodė beveik raudonas; o ant kaktos mažylis turėjo baltą dėmelę, tokia pat kaip mamos. Visgi labiausiai šėbino kumeliuko dydis. Jis buvo neįprastai žemas ir smulkutis – daugelis kaimo paršiukų už kumeliuką būtų pasirodę gerokai didesni. Tačiau visi tyliai nutarė, kad arklukas dar užaugs, o tada bus toks pat didelis ir tvirtas, kaip ir jo tėtis. Arklukas, dėl itin smulkaus kūnelio ir net prietemoje žvilgančių karčių, senolių pakrikštytas Kristalo vardu. Kristalas nesiskundė apetitu, tačiau visų nuostabai nė kiek neaugo... Žinoma, pūvelio apvalumas, kieno tvirtumas vis ryškėjo ir ryškėjo, tačiau kojos kaip neišėjo, taip neiėjo. Tačiau niekas tuo labai nesirūpino. Žmonėms jis patiko toks, koks buvo – mielas, mažas ir linksmas. Arklukas buvo įdomus tiek smalsiems kaimo vaikučiams, tiek dar smalsesniems suaugusiems. Visiems tas kumeliukas patiko, visiems norėjosi jį paglostyti ir pavaišinti cukraus gabaleliu. Tokio mažo arkluko dar niekam niekur nebuvo tekę regėti.

5

6

Arklukas augo mielas, mažas ir jaukus padarėlis. Nebuvo jis išvaizdus erzilas ir tėvelis Gongas, tačiau visų mylimas, traukiantis akį savo išskirtinumu bei suteikiamu dėmesiu. Kristalas buvo itin draugiškas visiems kaimo gyventojams, kiekvienas jų su Kristaliku dalijosi džiaugsmais bei ropesčiais. Visai nepaprastomas arklukas išklauskdavo tiek istorijų, kiek paslapčių nežinojo net plepioji kaimo paštininkė! Net žilaplaukių porinimus išklauskdavo: neveltui – pokalbio pabaigoje šeiminiškams būtinai pavaišins cukraus gabaleliu ar sultingą obuoliuką. Kristalai buvo svarbus kiekvienas – nuo mažąjo vižiuko iki pasipūtėlio katino. Mažasis ristiškas džiaugėsi turintis tiek draugų, tačiau jo širdelę kamavo dvejonės.

$$23 \text{ } \text{🍏} - 6 \text{ } \text{🍏} = 17 \text{ } \text{🍏}$$

7

8

7 + 9 = 16

Kartą Kristalui išaušo kitoks rytas – toks lyg tyčia. Paprašytas kažką paduoti tėveliui, daitai krito nešami – ir kamanelės, ir baltelis slydo, lyg šie būtų ne tie, ne jo, ne jam... Net einant tvartelin Kristalėlio mažosios kanopėlis užkliuvo už šlenksčio, susipynė vargšelio kojėles, susimėtė jojo žingsneliai, plūmptelėjo mažasis arklukas žemėn! Griūnant užkliuvo už šeimnininkės ką tik primelžto, kruopščiai nukošto pieno kibirelio. Šiltas, baltas, prunkšjęs pienas šliakštelėjo visame tvarto priangyje. Praplūpo juoktis plepiosios perekšlės, prunkšėjo rausvanosiai paršeliai ir katinėliui džiaugsmo buvo – juk tiek baltojo gardumyno pasipylė! Tik senolei šeimnininkei taip smagu nebuvo – emė ir apšaukė nevikrąjį Kristalą už žioplumą ir neapdairumą. Tai itin skaudino arkluką, juk mylimiausios šeimnininkės nuomonė jam buvo pati svarbiausia. Arkluko akyse emė žibėti ašaros. Tačiau supratusi, jog apšauktas arklukas tik dar labiau išsigando, šeimnininkė paguodė mažąjį, jog kiekvienam taip nutikti gali, palingavo žila galva, ištarė siauromis raukšlėtomis lūpomis žodelį „atsiprašau“ ir paglostė žėrinčius kumeliuko karčius.

15 - 3 = 12

Paguostas kumeliukas kiek nurimo, tačiau juto prunkšėjimo atgarsius giliai tvartelio edžiose, gardelėje bei kertėje už šieno kupetos. Staiga mažylis suprato esąs niekam nereikalingas, nenaudingas, esąs tik juokingas tėvelio atvaizdas veidrodžio šukėje ar balos atspindyje. Suprato turįs daug draugų, kuriems jis tik juokingas arklukas. Šaipūnai draugai, užantėje telaiškantys piktus žodžius, te-laukiantys suklopimo. Ramybės jam nedavė tai, jog visi sodybos gyventojai buvo kažkuo ypatingi, naudingi seniesiems šeimnininkams. O jis jautėsi toks menkas ir nereikalingas šiame kieme. O taip norėtaji skuosti su vėju taip lyg tėtis – išdikišai, tvirtais spyriais į žemę.

Mažajam Kristalui nė nujausti nereikėjo, kaip iš jo šaiposi tiek plepiosios vištelės, tiek pasipūtėliai kaimynų katiniai. Todėl jis visad siekė, kada jo taurioji širdelė prisipildys šilumos, geruma užkrečiančios visus aplinkinius. Tėtruko progos.

13

$$11 \text{ } \left[\begin{array}{c} \text{candle} \\ \text{candle} \end{array} \right] + 6 \text{ } \left[\begin{array}{c} \text{candle} \\ \text{candle} \end{array} \right] = 17 \text{ } \left[\begin{array}{c} \text{candle} \\ \text{candle} \end{array} \right]$$

Prājus kelioms dienoms po nerimastingų Kristalėlio pamąstymų, vieną ūkanotą rytmetį pasigirdo šeiminkių riksmas, kvietimai gelbėti. Užsidedę šeiminkių rankomis suręsta daržinė! Suvėrimą gyvuliui pradėjo muistytis ir nežinojo, ko griebtis. Iš lauko sklido labai nemalonūs degėsių kvapas, kuris reiškė nelaimę, pavojų. Nieko ilgai nelaukdamas, Gongas atsistojo piestu ir plačiai atvėręs tvarto duris išlėkė laukan. Paskui jį pasileido Melisa, Kristalas ir kiti:

Išbėgę į kiemą visi pamatė kraupų vaizdą. Nedidukas pastatas, kuriame senieji šeiminkiškai laikė grūdus, daržoves ir kitas gėrybes, liepsnojo melsvais ugnies liežuviais. Šeiminkiškai susiėmė už galvų lakšte aplinkui nesumodami, ko griebtis. Iš gretimų kiemų atbėgo keli žmonės, kiti dar tebėmėgiėjo, tad negirdėjo pagalbos šauksmų. Visi drauge bandė gesinti gaisrą, sėmė iš šulinio vandenį, pylė jį ant medinių lentų, ant mažyčių dary, ant stogo, tačiau įsisiautėjusi ugnis vis nepasidavė.

14

$$16 \text{ } \left[\begin{array}{c} \text{teapot} \\ \text{teapot} \end{array} \right] - 4 \text{ } \left[\begin{array}{c} \text{teapot} \\ \text{teapot} \end{array} \right] = 12 \text{ } \left[\begin{array}{c} \text{teapot} \\ \text{teapot} \end{array} \right]$$

Dvilyrės laukujos durys tapo raudonomis ir kraujas, akinio pastato lentos braškėjo nuo kaitriosios stichijos. Staiga mažasis arklukas prisiminė nediduką stiklinį daržinės langelį, kurio dar nebuvo pasiglenžusi liepsna. Tas langelis buvo toks mažytis, kad pro jį į vidų nebūtų galėjęs patekti nė vienas didelis sutvėrimas.

– Na štai, būvužė mano valanda. Dabar visiems parodysiu, kad ir aš galiu būti naudingas! – taip taręs Kristalas ryžtingai puolė liepsnų link. Arklukas bėgo taip greitai, o jo laukai buvo tokie cikliai, kad mažylis be jokio vargo pažoko iki pat langelio, priekinėmis savo kanopomis be vargo išmužė stiklą ir pradingo viduje, mįštinguose ugnies dūmuose.

Gongas su Melisa ir visi kieme buvę žmonės suakmenėję iš siaubo stebėjo išdaužtą langelį. Šeiminkiškė galvojo, kad bet kurią akimirką nualps ir par kris ant žemės. Visiems sustojo laikas – rodes mažasis arklukas ten įstrigo ančiams.

15

16

$$21 + 5 = 26$$

Ir tuomet, didelė visų laimei, išlaužęs daržinės duris, laukan pagaliau išlėkė mažasis didvyris Kristalas. Ant jo nugaros, apsvaigęs nuo smalkių, gulėjo mažytis kačiukas. Mat Kristalėlis į degantį pastatą įlėkė galvodamas, jog jam pavyks išgelbėti bent dalelę šeimininkų turto, tačiau grūdų maišai buvo tokie dideli ir sunkūs, kad arkliai niekaip nepavyko jų pakelti. Tuomet, pačiame sandėliuko kampe, Kristalas išvydo leišgyvį kačiuką. Jis gulėjo prie senos apsamanjusios statinės ir bejėgiškai kniaukė šaukdamasis pagalbos. Ilgai nedvejodamas, arklukas nosimi užsirideno kačiuką sau ant nugaros ir nurisnojo durų link.

Gongas, pamatęs, kokį žygdarbį įvykdė jo sūnus, net atsistojo piestu iš pasididžiavimo. "Šaunuolis! Stipruolis!" – skambėjo per visą kaimą. Melisos skruostais riedėjo ašaros, jos džiaugsmas irgi netilpo širdy.

Žmonės suskubo pasirūpinti išgelbėtu kačiuku, atnešė jam vandens. O ūkininkas, be galo sužadintas savo mažojo erziluko narsos, parklupo ant kelių ir stipriai jį apsikabino, bučiavo šlapią kumelių nosį. Kristalukas stovėjo viduryje klegančio kiemo ir jautėsi toks laimingas. Ne dėl to, kad visų žvilgsniai dabar buvo nukreipti į jį. Kumeliuko širdis prisipildė džiaugsmo dėl to, jog šią sunkią akimirką tik jis, o ne kas kitas, galėjo padėti vargšui katinėliui, kuris būtų žuvęs galbro liapsnose. Tik Kristalas sugebėjo pralįsti pro siaurą langelį ir išgelbėti dar silpnesni, mažesni padareli už save.

$$14 - 4 = 10$$

Mažumėlė atsikvėpęs ir gurkštelejęs šalto vandens, Kristalas apsidairė, nepastebėjęs nė vieno pasipatėliško žvilgsnio, nei vieno piktižiugiško žodelio neišgirdo. Arklukas iškėlė galvą, atmetė nuo dūmų aprūkčius karčius ir pasileido per kiemą išdidžia ristele. Taip gražiai žingsniuoti nemokėjo net tėtis. O kiek vėleliau arklukas pasileido zovada ir lėkė rudens nuauksintais laukais į veją. Juk jo širdis jautė, kad taip lėkti dabar yra pati tinkamiausia akimirka.

Taip, kaip ir šią akimirka, ir vėlesnėmis akimirkomis, ypač naujojo šeimos nario kačiuko Rapoto draugijoje, žėrutis jautėsi kupinas šilto, didingo pilnatvės jausmo. Abu tokie maži, didūs žirdimis, nuveiktais darbais, neiškiriami nė akimirkai. Ristele, kaip ir tadien, kaip ir šiandien, drauge su Rapoliuku risnojant kalvotomis kvepiančiomis pievomis.

Tikrais įvykiams paremta pasaka, primena apie JAV gimusį mažiausią pasaulyje arkliuką, sveriantį vos 2.7 kg. Pasakoje pagrindinis herojus, mažasis arkliukas su savo žgudarbiška istorija, priverčiančia susimąstyti ir suprasti, kad jei esi kitoks nei kiti, tai dar nereiščia, kad tai yra trūkumas. Netgi priešingai. Esi pasauliui reikalingas toks, koks esi, mažas, mažesnis už kitus. Siekiant išvengti savo dydžio ir nepilnavertiškumo, arkliukas išgyvena įvyki, kuris labai nustebina visus pasakos herojus. Arkliukas vienintelis, galintis išgelbėti naujojo šeimos nario gyvybę, įrodo sau ir kitiems, kad yra didus savo širdimi ir kupinas šilto bei didingo pilnatvės jausmo, kuris mums visiems taip reikalingas...

Ilustracijos ir fotografijos autorės.

TOKS LYG TVČI
dzindulytė jolite

Ilustracijos ir fotografijos autorės

